

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет фінансів

Кафедра банківської справи та страхування

галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
освітньо-професійна програма «Управління фінансовим бізнесом»
Форма навчання: Очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему «Кредитування банками реального сектору економіки»

здобувача Обозової Ірини Вікторівни

(Прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис здобувача)

Науковий керівник:

канд.екон.наук, доцент,

доцент кафедри банківської справи та страхування

(наукова ступінь, учене звання, посада)

_____Стрільчук Ю.І.

(підпис)

(Прізвище, ініціали)

**Робота допущена до захисту перед Екзаменаційною комісією
з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри банківської справи та страхування:

доктор економічних наук, професор _____ Примостка Л.О.

(підпис)

Київ 2025

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 64 сторінки, 5 таблиць, 9 рисунків, список використаних джерел з 43 найменувань.

«Кредитування банками реального сектору економіки»

Об'єктом дослідження є процес банківського кредитування суб'єктів господарювання.

Предметом дослідження є економічні відносини, які виникають з приводу кредитування банками реального сектору економіки.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи – узагальнити теоретичні аспекти банківського кредитування реального сектору економіки, визначити його тенденції та особливості, окреслити перспективні напрями розвитку України.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі *завдання*:

- охарактеризувати сутність та значення банківського кредитування реального сектору економіки;
- здійснити класифікаційну характеристику банківського кредитування реального сектору економіки;
- дослідити нормативно-правове регулювання банківського кредитування реального сектору економіки в Україні.;
- дослідити сучасний стан банківського кредитування реального сектору економіки в Україні;
- проаналізувати практику кредитування реального сектору економіки на прикладі АТ «Укресімбанк»;
- окреслити перспективні напрями розвитку кредитування банками реального сектору економіки.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів: систематизація та узагальнення теоретичних підходів та методичного інструментарію банківського кредитування реального сектору економіки.

Практичне значення отриманих результатів: висновки та пропозиції можуть бути використані на практиці українськими банків при формуванні стратегії розвитку кредитування реального сектору економіки.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи 2025.

Рік захисту роботи 2025.

Ключові слова: банківське кредитування, фінансові ресурси, реальний сектор економіки, кредитування.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ.....	6
1.1 Сутність та значення банківського кредитування реального сектору економіки.....	6
1.2 Класифікаційна характеристика банківського кредитування реального сектору економіки.....	15
1.3 Нормативно-правове регулювання банківського кредитування реального сектору економіки в Україні.....	24
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ.....	30
2.1 Сучасний стан банківського кредитування реального сектору економіки в Україні.....	30
2.2 Аналіз практики кредитування реального сектору економіки на прикладі АТ «Укрексімбанк».....	38
2.3 Перспективні напрями розвитку кредитування банками реального сектору економіки.....	48
ВИСНОВКИ.....	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	58

ВСТУП

Актуальність теми. Реальний сектор економіки є фундаментальною складовою господарської діяльності країни, оскільки саме він забезпечує виробництво товарів і послуг, створення робочих місць та економічний розвиток. У сучасних умовах ефективне функціонування підприємств реального сектору значною мірою залежить від доступності та умов банківського кредитування. Банківські кредити виступають важливим джерелом фінансування оборотного капіталу, інвестицій у розвиток, модернізації виробництва та впровадження інновацій.

Стабільність банківської системи та її здатність надавати кредитні ресурси є ключовими факторами підтримки економічного зростання. Водночас, кредитування реального сектору економіки в Україні стикається з низкою проблем, серед яких висока вартість кредитних ресурсів, жорсткі вимоги до забезпечення, нестабільність макроекономічного середовища та регуляторні обмеження. Важливим аспектом є також ризики, пов'язані з неповерненням кредитів, що змушує банки застосовувати консервативні підходи до кредитної політики.

На сьогоднішній день розвиток банківського сектору, зокрема банківського кредитування, відбувається в умовах складної макроекономічної ситуації та нестабільності фінансових ринків, що зумовлено війною, яку розпочала РФ проти України.

Попри це, поступова стабілізація банківської системи та її адаптація до реалій воєнного часу дають підстави сподіватися на подальше активне кредитування як бізнесу, так і населення. Однак стверджувати, що банківський сектор повністю подолав кризові явища та не зазнаватиме нових фінансових потрясінь, поки що передчасно. Все ще існують чинники, які можуть суттєво вплинути на стан як банківської системи загалом, так і окремих фінансових установ.

Однією з ключових проблем є те, що в умовах війни кредитування залишається важливим інструментом підтримки пріоритетних галузей економіки. Це сприяє створенню нових робочих місць, активізації економічної діяльності та збільшенню надходжень до державного бюджету, що, своєю чергою, допоможе скоротити його дефіцит. Однак у сучасних реаліях активне кредитування значно ускладнене через високі ризики, спричинені воєнними діями та іншими несприятливими факторами. Тому, важливим завданням є визначення основних напрямків розширення кредитування економіки України в поточних умовах, що дозволить зменшити наслідки економічного спаду, спричиненого війною.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю визначення ефективних механізмів банківського кредитування реального сектору економіки, врахуванням сучасних викликів та розробки стратегій, спрямованих на оптимізацію кредитних відносин між банками та підприємствами. У цьому контексті особливого значення набуває аналіз поточного стану банківського кредитування та перспектив його розвитку з урахуванням економічної ситуації в країні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню банківського кредитування реального сектору економіки приділяється достатня увага вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як В. М. Кремень, О. І. Кремень, Л. П. Гуляєва, Г. М. Забчук, Іршак О. С., Лещук І. Я., Л. М. Сегеда, О. В. Гасій та В. І. Клименко.

Метою роботи є узагальнити теоретичні аспекти банківського кредитування реального сектору економіки, визначити його тенденції та особливості, окреслити перспективні напрями розвитку України.

Для досягнення поставленої мети визначено такі *завдання*:

- розкрити сутність та значення банківського кредитування реального сектору економіки;
- проаналізувати класифікацію банківських кредитів, що використовуються підприємствами;

- дослідити нормативно-правове регулювання кредитування реального сектору в Україні;
- оцінити сучасний стан банківського кредитування реального сектору економіки;
- провести аналіз практики кредитування на прикладі АТ «Укрексімбанк»;
- визначити перспективні напрями розвитку банківського кредитування реального сектору економіки в Україні.

Об'єктом дослідження є процес банківського кредитування суб'єктів господарювання.

Предметом дослідження є економічні відносини, які виникають з приводу кредитування банками реального сектору економіки

Методи дослідження включають аналіз статистичних даних, порівняльний аналіз, структурно-логічний метод, методи узагальнення та прогнозування.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результаті: систематизація та узагальнення теоретичних підходів та методичного інструментарію банківського кредитування реального сектору економіки.

Практичне значення отриманих результатів: висновки та пропозиції можуть бути використані на практиці українськими банків при формуванні стратегії розвитку кредитування реального сектору економіки.

Інформаційна база дослідження. Дослідження базується на офіційній статистиці Національного банку України, фінансовій звітності банківських установ, аналітичних матеріалах, наукових працях вітчизняних і зарубіжних економістів.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

1.1 Сутність та значення банківського кредитування реального сектору економіки

Умови обмеженості фінансових ресурсів, політичної та економічної нестабільності, а також воєнного конфлікту значною мірою визначають напрям і темпи економічного розвитку України. Важливим чинником, що може забезпечити стійкість економіки в подібних умовах, є ефективна діяльність банківської системи, оскільки саме в її межах акумулюється значна частина вільних фінансових ресурсів. Це дозволяє здійснювати підтримку розвитку реального сектора економіки. Кредитування, яке здійснюється банками, виконує ключову функцію як джерело фінансування: воно сприяє економічному відтворенню, стимулює започаткування нових підприємств, створення робочих місць, зростання зайнятості населення та підвищення рівня соціально-економічного розвитку.

Перед початком аналізу ролі банківського кредитування в економіці доцільно детально з'ясувати його сутність та визначити точне термінологічне значення. Такий підхід забезпечує методологічну базу для подальшого розгляду впливу кредиту на розвиток економічних і суспільних процесів.

Кредит як економічне явище виник на ґрунті розвитку товарно-грошових відносин у межах суспільства. Його поява була зумовлена ситуацією, коли продавець мав товар, а покупець не мав можливості негайно сплатити за нього через відсутність коштів — наприклад, через те, що ще не завершив виробництво власного товару або не встиг його реалізувати. У таких випадках виникала потреба

у відстрочці платежу, тобто покупець отримував товар у борг, фактично — у кредит. Для юридичного підтвердження зобов'язань щодо повернення коштів укладався письмовий документ, у якому зазначалися умови та строки погашення заборгованості [1, с. 15].

Кредит не лише виконує функцію перерозподілу фінансових ресурсів і капіталу в межах національної економіки, а й виступає чинником формування особливих взаємин між учасниками господарської діяльності. Він є невід'ємною складовою соціально-економічного середовища. Саме тому детальний аналіз сутності кредиту та точне визначення його поняття мають ключове значення для глибшого розуміння його ролі в суспільстві.

Слід відзначити, що кредитування становить одну з базових операцій у діяльності банківських інституцій. У системі основних економічних категорій кредит займає провідне місце й відіграє важливу роль у підтриманні стабільності економічної системи. Завдяки реалізації своїх основних функцій кредит найбільш повно демонструє свою економічну природу [2].

Кредитні механізми забезпечують умови для:

- скорочення часових розривів між виникненням фінансових потреб у підприємств та споживачів і моментом їх фактичного задоволення за рахунок залучених фінансових ресурсів;
- здійснення придбання вартостного майна (нерухомість, автомобілі, техніка) без суттєвого виведення з обігу особистих або корпоративних коштів;
- посилення економічної спроможності підприємств шляхом мобілізації додаткових фінансів для розширення виробничої бази;
- прискорення досягнення довгострокових бізнес-цілей через фінансування інвестиційної діяльності на умовах кредитування [3].

Кредитні ресурси застосовуються не тільки підприємствами й населенням, а й державами та урядами, що свідчить про універсальність їхнього впливу. Кредит виступає визначальним інструментом у формуванні та розвитку ключових

соціально-економічних процесів. Через систему банківського кредитування підтримується розвиток виробничих галузей, що своєю чергою сприяє зростанню рівня життя населення.

У межах сучасної економічної теорії виокремлюють два основоположні підходи до трактування сутності кредиту як економічного феномену: натуралістичний та капіталотворчий. Формування цих теоретичних концепцій значною мірою було зумовлено впливом різних наукових шкіл і традицій економічної думки.

Засновниками натуралістичного підходу вважаються класики політичної економії Адам Сміт та Давид Рікардо [4]. Відповідно до цієї теорії, предметом кредитних відносин є реальні матеріальні ресурси й засоби виробництва, які тимчасово вивільнені й можуть бути передані одним суб'єктом іншому для тимчасового використання. У цьому контексті кредит трактується як форма руху фактичних речових ресурсів у натуральному вигляді.

Такий підхід обмежує економічну функцію кредиту виключно процесом перерозподілу вже існуючих ресурсів між економічними суб'єктами без створення доданої вартості. У такій парадигмі банки виконують переважно роль посередників, забезпечуючи переміщення матеріальних активів між учасниками ринку. Таким чином, позиковий капітал ототожнюється з реальним капіталом, вираженим у формі конкретних матеріальних благ.

Положення натуралістичної концепції частково відображені й у вітчизняному правовому полі. Зокрема, стаття 345 Господарського кодексу України визначає банківські кредитні операції як «операції, що полягають у розміщенні банками від свого імені, на власних умовах та на власний ризик залучених коштів юридичних осіб (позичальників) та громадян» [5]. Це формулювання повністю узгоджується з підходом, який пропонує натуралістична теорія.

Ідеологом капіталотворчої теорії кредиту вважається англійський економіст Джон Ло. На відміну від натуралістичного підходу, ця концепція розглядає кредит

не як похідну від матеріального виробництва, а як самостійну рушійну силу економічного прогресу. Джон Ло [6] підкреслював тісний взаємозв'язок між грошима та кредитом, а також ототожнював гроші з капіталом.

Його послідовник, економіст Г. Маклеод, розвивав ці ідеї, трактуючи гроші й кредит як форму багатства, що має купівельну здатність. Він зазначав, що допоки кредит виконує функцію «продуктивного капіталу», а банки діють як «виробники кредиту», ця діяльність повинна приносити прибуток. Такий підхід акцентує увагу на активному характері кредиту як засобу створення нової економічної вартості та механізму стимулювання економічного зростання.

Учасниками кредитних відносин є кредитор та позичальник. Кредиторами виступають юридичні чи фізичні особи, які мають у своєму розпорядженні тимчасово вільні фінансові ресурси та передають їх іншим суб'єктам на умовах зворотності, платності й строковості. До кола кредиторів можуть належати не лише банківські установи, а й інші фінансові організації, комерційні підприємства, державні органи та органи місцевого самоврядування. Позичальниками є ті суб'єкти, які мають потребу в додаткових коштах і беруть на себе зобов'язання повернути їх із нарахованими відсотками.

Предметом кредитних операцій є матеріальні цінності або майно, що передаються позичальнику у тимчасове використання. Залежно від виду кредитування, мова може йти про грошові ресурси, обладнання, транспорт, виробничі технології, інвестиції у модернізацію виробництва, об'єкти нерухомості, зокрема землю чи будівлі. В умовах кредитування реального сектору економіки банки відіграють провідну роль, оскільки надають підприємствам необхідний фінансовий ресурс для розвитку виробничої чи комерційної діяльності. До складу реального сектору належать галузі промисловості, аграрного виробництва, будівництва, транспорту та інші сфери, що створюють матеріальні продукти та надають послуги.

Серед ключових функцій кредиту в економічній системі слід виділити:

- накопичення банками тимчасово вільних коштів, що дозволяє централізувати та концентрувати капітал;
- стимулювання загального платоспроможного попиту шляхом надання позикових коштів для фінансування витрат у різних секторах економіки;
- перерозподіл фінансових потоків між галузями, регіонами та господарськими суб'єктами відповідно до пріоритетних напрямів розвитку економіки;
- здійснення грошової емісії за допомогою створення кредитних платіжних засобів;
- регуляція та контроль загальної кількості грошей в обігу [7].

Банківський кредит є найпоширенішою формою кредитування в сучасних економічних системах. Водночас в економічній науці відсутній єдиний підхід до його трактування. Різні дослідники подають власне розуміння природи кредиту. У загальному вигляді кредит визначають як систему економічних відносин між державами, юридичними та фізичними особами, що передбачає перерозподіл вартості на умовах повернення, зазвичай з нарахуванням відсотків. Хоча це визначення охоплює основні принципи кредитування та описує його учасників, воно не повністю відображає зміст і механізми кредитної діяльності.

З точки зору банківської установи, кредит є формою позикового капіталу в грошовому еквіваленті, який надається клієнту на основі таких принципів, як забезпеченість, строковість, платність, цільове використання та зобов'язання повернення. Це визначення точно передає ключові риси банківського кредиту, хоча й не охоплює весь спектр суб'єктів кредитних взаємин. Тому банківський кредит доцільно розглядати як систему перерозподільчих зв'язків між банками та юридичними чи фізичними особами, що передбачає мобілізацію тимчасово вільних коштів і їх надання тим, хто потребує фінансової підтримки, на умовах, які чітко обумовлені сторонами.

У цьому контексті банківське кредитування виступає дієвим інструментом підтримки господарської діяльності, сприяючи економічному зростанню

національного масштабу. Його суть полягає у наданні фінансових ресурсів різним учасникам економіки — від окремих громадян до державних організацій. Банківські установи виконують функцію посередника між тими, хто має тимчасовий надлишок коштів, і тими, хто відчуває потребу в додатковому фінансуванні для реалізації своїх економічних ініціатив. Важливою характеристикою кредитних операцій є дотримання принципів повернення, строковості та платності. Ефективна діяльність банківської системи має безпосередній вплив на економічну стабільність країни, адже саме фінансовий сектор забезпечує сталий розвиток реального сектору економіки.

Процес надання кредитів вимагає від банків та підприємств чіткого дотримання визначених умов, що регулюють усі етапи кредитного циклу — від планування і видачі до використання й повернення коштів. Ці умови формуються у вигляді принципів кредитування, які впливають із самої сутності та функціональної природи кредиту як окремої економічної категорії. Вони відображають основні положення кредитних відносин між банківськими установами та підприємствами й є обов'язковими для ефективного здійснення кредитної діяльності [8, с. 868].

По-перше, банківські кредити відіграють значну роль у розвитку високорентабельних галузей економіки, таких як торгівля, обробна промисловість, сільське господарство та ринок нерухомості. Менш прибуткові сфери фінансуються, як правило, за залишковим принципом через їхню низьку дохідність, окрім випадків, коли йдеться про стратегічно важливі напрямки, що отримують підтримку в межах державних програм.

По-друге, банківські позики становлять основне джерело залучення фінансових ресурсів для підприємницьких структур як у коротко-, так і в довгостроковій перспективі. Особливо це актуально в умовах розвиненої фондової інфраструктури, коли кредити дозволяють забезпечити безперервність виробничих процесів і реалізацію інвестиційних задумів.

По-третє, кредитування сприяє оптимізації витрат на обіг шляхом переходу від готівкових розрахунків до використання кредитних інструментів, зокрема векселів і чеків. Проте в Україні застосування таких засобів є обмеженим через недосконалість законодавства та відсутність усталеної практики ведення бізнесу за європейськими стандартами.

Реальний сектор економіки включає сфери, пов'язані з виробництвом матеріальних і нематеріальних благ та наданням послуг, виключаючи фінансово-кредитну діяльність і операції на біржах, які належать до фінансової підсистеми економіки.

З точки зору банківської установи, кредит можна визначити як капітал у формі грошових коштів, який надається в тимчасове користування на умовах забезпеченості, обов'язкового повернення, строковості, платності та цільового призначення. Таке визначення акцентує увагу на грошовій природі кредиту, однак є дещо обмеженим, оскільки не враховує коло суб'єктів кредитних відносин.

У зв'язку з цим доцільно сформулювати розширене визначення: банківський кредит — це система економічних відносин, що виникає між банківськими установами та фізичними або юридичними особами, яка стосується мобілізації тимчасово вільних коштів і подальшого їх надання суб'єктам, які потребують фінансової підтримки, на умовах забезпечення, строковості, повернення, платності та цільового використання.

Підходи до тлумачення поняття, змісту й ролі банківського кредитування як складової економічної системи суттєво різняться серед науковців. Зокрема, В. М. Кремень, О. І. Кремень та Л. П. Гуляєва розглядають банківське кредитування як ключове джерело фінансових ресурсів, що забезпечує економічне відтворення, сприяє створенню нових бізнесів, розширенню зайнятості та формує умови для соціально-економічного прогресу. На їхню думку, розвиток банківського кредитування має виходити за межі простого перерозподілу капіталу, набуваючи

значення важливого чинника економічного зростання і трансформації національної економіки [9].

Г. М. Забчук, зі свого боку, наголошує, що активізація кредитної діяльності банків стосовно реального сектору є критично важливою передумовою для відновлення економічної динаміки. Вона підкреслює, що ефективна акумуляція інвестицій у цей сектор має базуватися на активному кредитуванні, в якому особливу роль повинна відігравати держава, стимулюючи банківське фінансування задля підтримки сталого розвитку виробничої сфери [10].

Іршак О. С. та Лещук І. Я. звертають увагу на суттєвий вплив кредитної діяльності на розвиток реального сектору економіки. На їхню думку, ефективне використання потенціалу банківського кредитування можливе лише за умови впровадження державної стратегії, орієнтованої на стимулювання кредитної активності. Дослідники вважають, що банківські установи повинні надавати перевагу кредитуванню тих галузей, які мають стратегічне значення для країни, підтримувати національні проекти та програми, а також працювати над зменшенням рівня проблемної заборгованості [11].

Л. М. Сегеда зазначає, що кредитування реального сектора економіки банками є одним з основних джерел фінансування підприємницької діяльності. Воно забезпечує відтворювальні процеси у суспільстві, насамперед завдяки активізації інвестиційної та інноваційної діяльності. У зв'язку з цим, на думку авторки, стимулювання такого кредитування повинно стати пріоритетним завданням економічної політики держави, оскільки воно спричиняє значний соціально-економічний ефект [12].

О. В. Гасій та В. І. Клименко вважають, що активне розширення банківської кредитної діяльності є важливою умовою стабілізації національної економіки. Вони акцентують на необхідності створення сприятливого середовища для розвитку банківського сектору через удосконалення законодавчої бази та розширення мережі за рахунок нових регіональних банків [13].

Відповідно до положень Закону України «Про банківську діяльність», банківський кредит трактується як зобов'язання банку надати певну суму коштів, виступити гарантом, придбати право вимоги за боргом або продовжити строк його повернення. Усі ці дії здійснюються в обмін на обов'язок позичальника повернути надані ресурси разом із відсотками та іншими встановленими платежами згідно з умовами договору [13].

Отже, на основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що банківське кредитування є ключовим інструментом, який відіграє важливу роль у забезпеченні сталого розвитку та економічного зростання реального сектору економіки.

З огляду на сучасні економічні виклики, комерційним банкам доцільно сконцентрувати зусилля на розвитку низки ключових банківських послуг та продуктів, зокрема:

- нарощування обсягів кредитування та впровадження фінансового лізингу;
- розширення можливостей дистанційного обслуговування бізнес-клієнтів;
- вдосконалення мобільного банкінгу для фізичних осіб;
- активізація крос-продажів банківських продуктів.

Ефективний розвиток економіки України на сучасному етапі значною мірою залежить від доступності кредитних ресурсів для всіх категорій учасників господарського процесу. У зв'язку з цим зростає значущість банківського кредитування як одного з головних інструментів, що забезпечує безперервність процесу розширеного відтворення. Важливість кредиту також пояснюється його широким використанням у багатьох типах кредитних операцій. Надання банками кредитів дозволяє підприємствам підтримувати стабільність виробництва, реалізовувати інвестиційні ініціативи та задовольняти поточні фінансові потреби.

На підставі аналізу актуального стану банківської системи, а також з урахуванням оцінок як вітчизняних, так і міжнародних експертів, можна дійти висновку, що банківська система України загалом демонструє стабільність і

стійкість. Однак вона залишається вразливою до потенційних зовнішніх шоків і невизначених факторів розвитку.

Таким чином, банківський кредит є фундаментальним елементом фінансової системи країни, що забезпечує економічне зростання, розвиток виробництва та підвищення добробуту громадян. Саме ефективне функціонування системи банківського кредитування виступає одним із базових факторів досягнення макроекономічної стабільності в Україні.

1.2 Класифікаційна характеристика банківського кредитування реального сектору економіки

На міжнародному рівні не існує єдиної, загальновизнаної класифікації банківських кредитів. Різноманіття видів кредитування в кожній країні визначається рівнем економічного розвитку, усталеними традиціями, історичними підходами до надання та повернення позик, а також сформованими уявленнями про кредитування серед населення. Схожа ситуація спостерігається й в українській економічній літературі, де немає єдиного підходу до кількості класифікаційних ознак банківських кредитів.

Для подальшого аналізу банківської кредитної діяльності необхідно розглянути основні критерії, за якими здійснюється класифікація кредитів. Хоча існує чимало факторів, за якими можна поділяти кредитні продукти, на світовому рівні досі не існує універсальної класифікації банківських кредитів. Це обумовлено рядом економічних чинників, а також історично сформованими підходами до кредитування.

Проаналізувавши роботи вітчизняних економістів, можна визначити основні класифікаційні ознаки, які найбільш повно відображають різноманіття банківських

кредитів і дозволяють побудувати системний підхід до аналізу кредитної діяльності банківських установ.

Протягом останніх років аналіз банківської кредитної діяльності свідчить, що корпоративні позичальники здебільшого отримують кредитні ресурси для придбання обладнання, сировини або для реалізації інвестиційних проєктів. Це вказує на важливість класифікації кредитів за характером їх використання, оскільки від цього залежить подальший розвиток реального сектору економіки.

Особливої уваги заслуговує класифікація банківських кредитів за цільовим призначенням. Вона передбачає поділ кредитів на [14]:

- Кредити, що спрямовані на виробничі цілі (для розвитку бізнесу, розширення виробництва, придбання основних засобів),
- Кредити, що задовольняють споживчі потреби фізичних осіб.

Такий підхід дозволяє більш ефективно аналізувати вплив банківського кредитування на різні сектори економіки та оцінювати його роль у забезпеченні економічного зростання.

Класифікація банківських кредитів за цільовим використанням передбачає поділ кредитних продуктів в залежності від мети залучення коштів [14]:

- Цільові кредити, що надаються для фінансування конкретних проєктів або витрат, таких як закупівля обладнання, реалізація інвестиційних проєктів, поповнення обігових коштів або модернізація виробництва. Такі кредити перебувають під суворим контролем банку, що підвищує ефективність інвестицій та знижує кредитні ризики.
- Нецільові кредити надають позичальнику більше свободи у використанні коштів, що актуально для підприємств, які потребують швидкого фінансування різноманітних операційних витрат.

Банківське кредитування реального сектору економіки включає кілька основних видів кредитних продуктів:

- Інвестиційні кредити — фінансування довгострокових проєктів, пов'язаних із модернізацією, розширенням виробничих потужностей або впровадженням нових технологій.
- Оборотні кредити — надання коштів для поповнення обігового капіталу, закупівлі сировини, матеріалів або виплати заробітної плати.
- Інноваційні кредити — фінансування стартапів, наукових розробок та нових технологій, що сприяють технологічному прориву.
- Фінансовий лізинг — фінансування придбання виробничого обладнання та техніки з поступовим викупом.

Залежно від кількості кредиторів кредити поділяються на такі, що надаються одним кредитором, та синдиковані. Наявність одного кредитора спрощує процес оформлення кредиту та знижує витрати на його обслуговування. Такий вид кредитування підходить для невеликих та середніх підприємств з обмеженими фінансовими потребами. Синдиковані кредити, навпаки, передбачають участь кількох банків у фінансуванні одного позичальника, що є ефективним підходом для великих інфраструктурних або інвестиційних проєктів у реальному секторі економіки. Це знижує ризики для кожного кредитора та дозволяє забезпечити позичальника значним обсягом фінансових ресурсів.

За терміном повернення кредити поділяються на [12]:

- Строкові — надаються на визначений період, зазначений у договорі; у разі не своєчасного повернення банк застосовує штрафні санкції.
- Прострочені — кошти не повернуті у визначений термін, проте банк ще не отримав основну суму та відсотки за кредитом.
- Кредити до запитання — не мають чітко встановленого терміну повернення, кошти повертаються за першою вимогою кредитора.

За терміном використання кредити класифікують на:

- Короткострокові — надаються до одного року для покриття тимчасових фінансових труднощів.

- Середньострокові — надаються на строк до трьох років, зазвичай для придбання технічного обладнання, рухомого чи нерухомого майна.
- Довгострокові — кредити зі строком користування понад три роки, обов'язковою умовою отримання яких є наявність забезпечення.

Кредити також розрізняються за валютою надання:

- У національній валюті — кредит надається та повертається в гривнях.
- В іноземній валюті — банки в Україні можуть надавати кредити в іноземній валюті (долар, євро, фунт тощо) лише юридичним особам; для фізичних осіб це заборонено.
- Мультивалютні кредити — позичальник може отримати кредит в одній валюті, а повернути в іншій.

Аналізуючи види кредитів у банківській установі, можна розподілити кредитну діяльність за групами позичальників. Такий підхід дозволяє детальніше дослідити специфіку кредитування різних категорій суб'єктів господарювання реального сектору економіки, забезпечуючи індивідуальний підхід до фінансування потреб кожної групи.

Корпоративні клієнти становлять першу групу позичальників і включають великі підприємства промисловості, агропромислового комплексу, будівництва, енергетики та інших секторів економіки. Такі компанії потребують великих фінансових ресурсів для реалізації великих проєктів, таких як оновлення виробничих потужностей, будівництво нових об'єктів, закупівля обладнання та фінансування оборотного капіталу. Для забезпечення потреб корпоративних клієнтів банки пропонують різноманітні кредитні продукти, зокрема інвестиційні кредити, овердрафти, кредитні лінії та синдиковані кредити. Оскільки кредитування таких позичальників пов'язане з високими ризиками та значними сумами позик, банки проводять ретельний фінансовий аналіз і часто вимагають забезпечення у вигляді застави або гарантій.

Мале та середнє підприємництво (МСП) утворює другу групу позичальників. МСП відіграють важливу роль у розвитку економіки, оскільки створюють додану вартість, забезпечують зайнятість населення і сприяють економічному зростанню на регіональному рівні. Для підприємств цієї групи банки розробляють спеціальні кредитні програми, враховуючи їхні потреби у поповненні оборотних коштів, придбанні обладнання чи транспорту та реалізації невеликих інвестиційних проєктів. Банки пропонують МСП короткострокові та середньострокові кредити, часто з полегшеними умовами застави або навіть беззаставні кредити за умови позитивної кредитної історії. Крім того, банки співпрацюють з державними та міжнародними програмами підтримки МСП, що дає підприємцям змогу отримувати кредити на вигідних умовах [15].

До третьої групи позичальників належать фізичні особи-підприємці (ФОП), чия діяльність також може бути пов'язана з реальним сектором економіки, зокрема в сферах сільського господарства, торгівлі та ремесел. Для ФОП банки пропонують переважно невеликі кредити з відносно простими умовами отримання. Основними видами кредитування для цієї групи є кредитні лінії на поповнення оборотних коштів, кредити на розвиток бізнесу та мікрокредити для закупівлі товарів чи обладнання. Часто банки пропонують ФОП спеціальні кредитні продукти із спрощеною процедурою оформлення, що сприяє розвитку мікропідприємництва та підтримує зайнятість населення [16].

Окрім цього, залучення фінансування за допомогою кредитних ресурсів надає позичальнику низку переваг:

- відсутня необхідність у витратах на виготовлення та розповсюдження емісійних цінних паперів, а також на оплату послуг фінансових посередників;
- інформація про правові відносини між кредитором і позичальником залишається відомою лише обмеженому колу осіб;
- умови кредитування встановлюються індивідуально в межах кожного кредитного договору.

Банківське кредитування є однією із форм фінансування підприємств реального сектору економіки, що має свої переваги та недоліки (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Порівняльний аналіз основних форм фінансування суб'єктів підприємництва

Спосіб фінансування	Вимоги	Переваги	Недоліки
Кредитування	Ліквідне забезпечення, гарна кредитна історія, передбачуваний план розвитку проекту	Гнучкість в позичанні й погашенні боргу, у використанні кредиту; відсутність контролю за коштами	Небезпека неповернення; висока відсоткова ставка; необхідність мати високоліквідну заставу
Державне фінансування	Соціальна важливість; фінансування компанії повинно відповідати стандартам прийнятим державним органом; кошти повинні використовуватися на здійснення певних видів діяльності	Надання при відсутності можливості отримання фінансування у комерційних структурах; зазвичай низькі суми платежів у погашенні при більш довгих періодах погашення	Обмеження на використання; складнощі в отриманні; зазвичай суми є незначними
Акціонерне фінансування	Необхідність в отриманні додаткових джерел надходження коштів. Зниження в структурі капіталу долі довгострокових кредитів	Відсутні зобов'язання з регулярної виплати дивідендів. Знижує ступінь фінансової залежності компанії	Додаткова емісія акцій – цей кошовний й довгостроковий за часом процес. Є більш ризикованим у порівнянні з іншими варіантами фінансування процесом не має гарантованого доходу

Джерело: створено автором на основі [17].

Ефективна організація кредитних відносин між банками та клієнтами базується на дотриманні основних принципів банківського кредитування. Ці принципи визначають основні умови функціонування банківського кредиту, сприяючи розвитку позичальників, зміцненню грошового обігу в країні та забезпеченню безперервного обігу позикового капіталу між різними секторами економіки.

Принципи банківського кредитування є основними правилами та положеннями кредитного процесу, що впливають із сутності, функцій та ролі кредиту в певних суспільних умовах. Основні принципи банківського кредитування наведені в табл. 1.2.

Таблиця 1.2. – Основні принципи кредитування комерційного банку [18]

Принципи	Характеристика принципів
Строковість	кредитні кошти надаються банком позичальнику на визначений проміжок часу, після завершення якого позичальник зобов'язаний повернути отриману суму фінансових ресурсів у повному обсязі
Поверненість	кошти, які були отримані у тимчасове користування, мають бути повернені після завершення встановленого періоду
Платність	банки встановлюють відсоткову ставку за кредитами на такому рівні, щоб покрити свої витрати на залучення коштів та операційну діяльність, а також отримати певний прибуток
Забезпеченість	банк має законні повноваження вживати заходи для забезпечення захисту власних фінансових інтересів та уникнення втрат через неповернення кредиту позичальником через його нездатність розрахуватися за боргом
Цільовий характер використання	кредитні гроші надаються позичальнику з чітко визначеною метою, яка фіксується у кредитному договорі між сторонами

Дотримання принципів банківського кредитування є надзвичайно важливим, оскільки це впливає на ефективність і результативність кредитних операцій, а також забезпечує можливість банку продовжувати надавати кредити в майбутньому.

Процес кредитування в банку включає кілька етапів, кожен з яких має своє завдання, але всі вони спрямовані на досягнення основних цілей кредитної діяльності: забезпечення прибутковості банку і його фінансової стабільності. Етапи цього процесу детально зображені на рис. 1.1. Початковий етап кредитного процесу для підприємств реального сектора економіки починається з подачі кредитної заявки позичальником. Заявка повинна бути обґрунтованою і містити такі важливі елементи:

- Запит на кредит, що включає суму позики, термін її використання та економічне

обґрунтування потреби в кредиті (наприклад, для розвитку виробничих потужностей чи конкретних потреб підприємства).

Рисунок 1.1 – Етапи процесу банківського кредитування

Джерело: створено автором на основі [22]

- Фінансова звітність підприємства за останні кілька років, що включає баланс, звіт про прибутки та збитки, а також інформацію про грошові потоки.
- Документи, що підтверджують правовий статус підприємства (установчі документи, ліцензії, сертифікати).
- Інформація про управлінський склад підприємства та його репутацію на ринку.

Ці документи дозволяють банку здійснити попередню оцінку кредитоспроможності позичальника. Після отримання заявки кредитний спеціаліст банку проводить первинну співбесіду з позичальником, щоб уточнити деталі

кредиту, оцінити можливі ризики та перевірити здатність позичальника виконати свої зобов'язання за кредитом.

Цей етап є важливим для встановлення базових умов кредитування та дозволяє банку сформувати початкове враження про позичальника до проведення більш глибокого аналізу.

На підготовчому етапі кредитування реального сектора економіки важливим є етап оцінки кредитоспроможності підприємства. Це процес, що включає всебічний аналіз фінансового стану підприємства, його здатності виконувати зобов'язання за кредитами. Банки проводять оцінку кредитоспроможності з метою визначення надійності позичальника. Під час аналізу враховуються такі фактори, як фінансові показники компанії, динаміка грошових потоків, наявність власних коштів, а також зовнішні характеристики, такі як ринкова позиція підприємства, його репутація на ринку та управлінський потенціал [20].

Підготовчий етап кредитування завершується структуризацією кредиту, що передбачає визначення оптимальних умов кредитування, з урахуванням специфіки потреб реального сектора економіки. Важливо:

- Визначити вид та строк кредиту, що залежить від мети використання коштів — чи будуть вони спрямовані на фінансування поточних витрат або інвестицій у розвиток виробничих потужностей.
- Сума кредиту повинна бути достатньою для забезпечення потреб підприємства, але одночасно не надмірною, щоб уникнути фінансових труднощів під час погашення.
- Метод отримання та погашення кредиту, що дає можливість оптимально планувати фінансові потоки та визначити ефективний графік погашення.
- Відсоткова ставка встановлюється з урахуванням ризиків конкретного сектору економіки та фінансових характеристик позичальника [21].

Основний етап кредитного процесу для реального сектора економіки включає оформлення документів, укладення кредитного договору та видачу

кредиту. Крім того, важливим є формування резерву для покриття можливих втрат за виданим кредитом, що є необхідною умовою для банку, щоб забезпечити стабільність операцій.

Завершальним етапом кредитного процесу є здійснення моніторингу кредиту. Він передбачає контроль за тим, щоб кредитні кошти використовувалися відповідно до визначеної мети, регулярний аналіз фінансового становища позичальника, перевірку дотримання графіка повернення позики та вжиття заходів щодо ліквідації простроченої заборгованості.

Тому, процес банківського кредитування реального сектора економіки включає низку взаємодій між банком і позичальником, які забезпечують виконання кредитної операції. Успішність рішень щодо кредитних проєктів для реального сектору прямо залежить від правильної організації цього процесу банком. Це дозволяє знизити кредитні ризики та підтримати фінансову стабільність як для банку, так і для підприємства.

1.3 Нормативно-правове регулювання банківського кредитування реального сектору економіки в Україні

Ефективність банківського сектору України першочергово залежить від банківського законодавства. Конституція України як основний законодавчий документ, відповідно до якого визначаються ґрунтовні норми правових відносин банківської системи. Згідно до основних положень та принципів Конституції України відбувається прийняття та затвердження законів та нормативно-правових актів.

Національний банк України, Верховна Рада України, Кабінет міністрів України та банківські установи є провідними інституціями, які регламентують кредитну діяльність в Україні.

Кредитування в Україні здійснюється на підставі:

- Цивільного та Господарського кодексів України, а також деяких розділів Кримінального кодексу України, в яких згадаються про регулювання банківських відносин;
- спеціальних законодавчих актів, таких як Закон України «Про банки і банківську діяльність», Закон України «Про Національний банк України», Закон України «Про заставу», «Про іпотеку», «Про іпотечні облігації», «Про споживче кредитування», «Про організацію формування та обігу кредитних історій», «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень»;
- Положень та Постанов прийнятих Верховною Радою України, Національним банком України та Кабінетом міністрів України;
- інструкції, роз'яснення та коментарі до нормативно-правових документів;
- внутрішньобанківських положень, документів та статутів.
- Кримінального кодексу України, нормами якого визначена відповідальність за кримінальні правопорушення об'єктом яких є дії, пов'язані з кредитуванням.

У Цивільному кодексі України є більше 60 статей, що здійснюють регулювання певних операцій у банківській установі, в першу чергу є зазначена інформація про відкриття рахунків, процес кредитування та інші послуги. Завдяки Господарському кодексу України визначається організаційно-правова форма правовий статус банківської установи. У Кримінальному кодексі України є зазначена інформація про кримінальну відповідальність у разі виконання незаконної діяльності, шахрайських дій або інших злочин, які пов'язанні із здійсненням банківської діяльності, зокрема кредитної [23].

Для забезпечення стабільності банківської діяльності та своєчасного виконання основних зобов'язань перед клієнтами, Національний банк України встановив ключові економічні нормативи, яких мають дотримуватися всі банківські установи під час своєї діяльності, зокрема щодо кредитування. Вимоги до цих нормативів визначені в Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні від 28.01.2001. До основних економічних нормативів відносять: нормативи капіталу (Н1 - мінімальний розмір регулятивного капіталу банку, Н2 - норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу банку, Н3 - норматив достатності основного капіталу банку), нормативи ліквідності (Н4 – норматив миттєвої ліквідності, Н5 – норматив поточної ліквідності та Н6 – норматив короткострокової ліквідності), нормативи кредитного ризику (Н7 - максимальний розмір кредитного ризику на одного позичальника, Н8 - норматив великих кредитних ризиків, Н9 - норматив максимального кредитного ризику за операціями з пов'язаними особами), нормативи інвестування (Н11 - норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою, Н12- норматив загальної суми інвестування) [26].

Закон України «Про банки та банківську діяльність» визначає структуру банківської системи, економічні, організаційні і правові засади створення, діяльності, реорганізації і ліквідації банків. Метою цього Закону є правове забезпечення захисту законних інтересів вкладників та інших клієнтів банків, сталого розвитку і стабільності банківської системи, а також створення сприятливих умов для розвитку економіки України і належного конкурентного середовища на фінансовому ринку. Юридична особа на підставі банківської ліцензії може надавати банківські та інші фінансові послуги (крім страхування), а також здійснювати іншу діяльність, визначену статтею 47 вказаного Закону, як у національній, так і в іноземній валюті [27].

Закон України «Про організацію формування та обігу кредитних історій» регулює суспільні відносини, що виникають у сфері збору, оброблення, зберігання,

захисту та використання інформації про виконання особами грошових зобов'язань, функціонування інституцій, пов'язаних з обміном інформацією про грошові зобов'язання та забезпеченням прав та інтересів суб'єктів кредитної історії. Приписами вказаного Закону врегульовано правові та організаційні засади формування і ведення кредитних історій, права суб'єктів кредитних історій та користувачів бюро кредитних історій, вимоги до захисту інформації, що складає кредитну історію, порядок утворення, діяльності та ліквідації бюро кредитних історій [29].

Правовий режим регулювання обтяжень рухомого майна, встановлених з метою забезпечення виконання зобов'язань, а також правовий режим виникнення, оприлюднення та реалізації інших прав юридичних і фізичних осіб стосовно рухомого майна врегульовано Законом України «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень». Так, вказаним Законом визначено поняття обтяження рухомого майна та їх види, реєстрацію та пріоритет обтяжень, види забезпечувальних обтяжень, інші договірні обтяження, публічні обтяження, визначення питання щодо державного реєстру обтяжень рухомого майна та обтяження в міжнародному обороті [30].

Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.06.2016 № 351, визначає порядок оцінки банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями та встановлює мінімальні вимоги до банків щодо визначення розміру очікуваних втрат (збитків) за активними банківськими операціями внаслідок реалізації кредитного ризику. Слід зазначити, що підходи, визначені цим Положенням, ґрунтуються на принципах і рекомендаціях Базельського комітету з банківського нагляду, включаючи застосування компонентів кредитного ризику (EAD - експозиція під ризиком, PD - імовірність дефолту боржника/контрагента, LGD - втрати в разі дефолту) [31].

Положення про кредитний реєстр Національного банку України затверджене постановою Правління Національного банку України від 04.05.2018 № 50 визначає порядок функціонування Кредитного реєстру Національного банку. Так, зазначеним Положенням встановлено порядок надання банкам/Фонду гарантування вкладів інформації з Кредитного реєстру Національного банку, ведення Реєстру запитів/заяв до Кредитного реєстру Національного банку, порядок отримання заявником інформації з Кредитного реєстру, коригування такої інформації, визначено форми запитів, за якими банк/Фонд гарантування вкладів отримує інформацію з Кредитного реєстру. Зазначено інформацію яка надається банкам/Фонду гарантування вкладів із Кредитного реєстру Національного банку, а саме які відомості ідентифікують боржника, інформацію про умови кредитної операції та виконання зобов'язань за кредитною операцією, про належність боржника до пов'язаних із банком осіб, про забезпечення виконання зобов'язань за кредитною операцією, у тому числі за поруку, іншу інформацію про боржника – юридичну особу та яка надається заявнику – фізичній особі. Крім того, встановлено яка інформація надається з Кредитного реєстру Національного банку банкам для управління кредитним ризиком [32].

Кожен банк формує власну кредитну політику, відповідно до якої розробляються внутрішні положення та правила щодо кредитної діяльності. Це включає порядок надання кредитів, визначення їх розмірів, відсоткових ставок, рівня кредитного ризику та заходів із його зниження, а також використання основних інструментів управління ризиками. Головним документом, що закріплює кредитні взаємовідносини між банком і позичальником, виступає кредитний договір, у якому викладено всі умови надання і повернення позики. Зміст такого договору затверджується кредитним комітетом банку в індивідуальному порядку.

Ураховуючи викладене, можна виснувати про те, що нормативно-правове регулювання кредитної діяльності в Україні регулює широкий спектр правовідносин, що виникають у цій сфері. Слід зазначити, що економічні

правовідносини котрі виникають між різними суб'єктами права не стоять на місці, а розвиваються, кредитування в тому числі. Першочергово, це зумовлено цифровізацією та розвитком сучасних технологій. Відтак, законодавство, що регулює вищезазначені правовідносини повинно вдосконалюватись то допрацьовуватись у відповідності до актуальних питань.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

2.1 Сучасний стан банківського кредитування реального сектору економіки в Україні

На сучасному етапі розвиток і результативна діяльність реального сектору економіки України значною мірою забезпечується завдяки використанню позикового капіталу банківських установ. У цьому процесі важливе місце посідає державна підтримка, яка, застосовуючи відповідні фінансові інструменти, сприяє активізації кредитної діяльності банків. Це, у свою чергу, дозволяє розширити спектр кредитних продуктів для підприємств нефінансового сектору, які потребують додаткових ресурсів для стабільного та ефективного функціонування.

З кожним роком спостерігається посилення участі держави у процесі фінансування реального сектору, зокрема — у тих галузях, які формують основну частину доходів державного бюджету. Протягом останніх років можна зафіксувати стійку тенденцію до зростання обсягів банківського кредитування корпоративного сегменту на відміну від кредитування фізичних осіб. Зниження активності у кредитуванні населення часто пояснюють зменшенням депозитної бази банків, валютною нестабільністю та зниженням платоспроможності громадян.

Нестабільна політична та економічна ситуація в Україні має негативний вплив на якість кредитних портфелів. Внаслідок цього в Україні значно скоротилася кількість банківських установ (рис. 2.1).

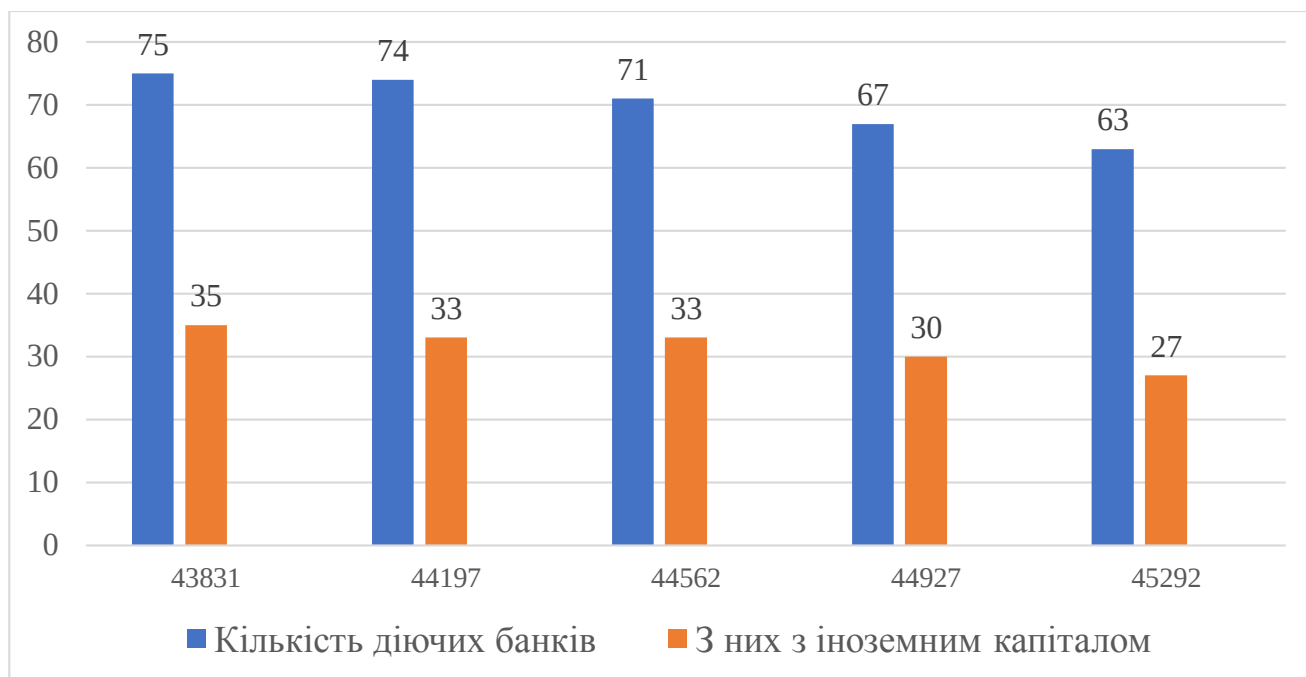

Рисунок 2.1 – Кількість комерційних банків в Україні з 2020 по 2024 рр. [33]

В Україні значно скоротилася кількість комерційних банків, відбулося так зване «очищення» банківської системи. Порівняно з 2020 р. на 01.01.2024 року кількість діючих банків скоротилася приблизно на 16 %, що у кількості становить 12 банківських установ. При цьому кількість банків з іноземним капіталом змінилася незначно.

На рис. 2.2 розглянемо динаміку ВВП та обсягу наданих кредитів банківськими установами. За даними рис. 2.2 спостерігається зростання показників ВВП та обсягів наданих кредитів, але темпи зростання ВВП є значно активнішими. Це пояснюється тим, що у споживачів банківських послуг є недовіра до фінансово банківської системи. Як наслідок, підприємства реального сектора економіки мають значні втрати обігових коштів.

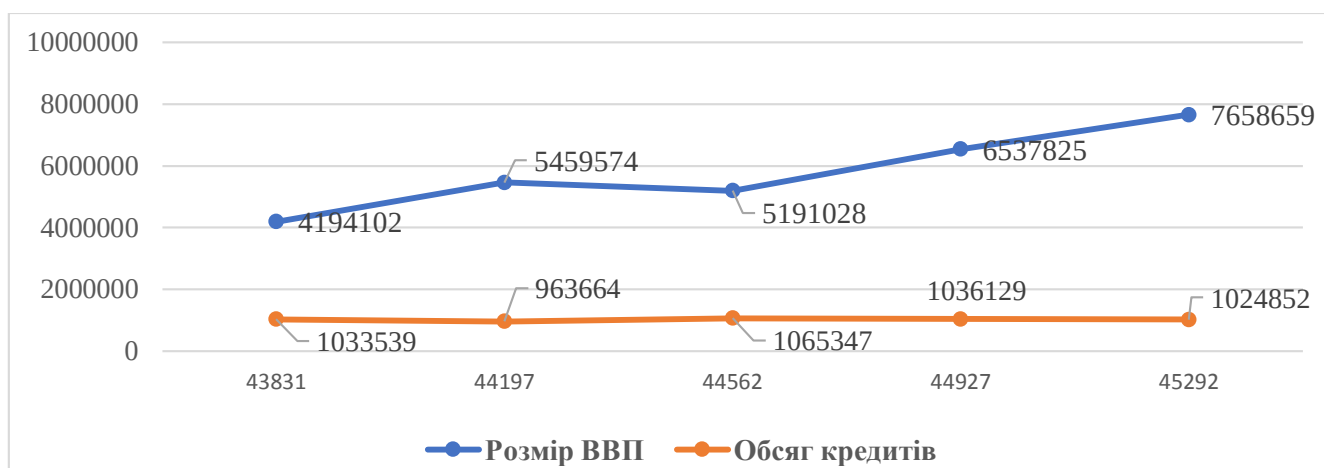

Рисунок 2.2 – Динаміка ВВП та обсягів наданих кредитів у 2020-2024 рр., млн. грн.[33]

У табл. 2.1 розглянемо структуру обсягів кредитування банківським сектором України.

Таблиця 2.1 – Показники кредитної діяльності комерційних банків України у 2020-2024 рр.[33]

Показник	2020 рік		2021 рік		2022 рік		2023 рік		2024 рік	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Надані кредити	1033539	100	963664	100	1065347	100	1036129	100	1024852	100
Кредити органам державної влади	4724	0,5	11545	1,2	26973	2,5	24809	2,4	18349	1,8
Кредити суб'єктам господарювання	822020	79,5	752503	78,1	795513	75	801327	77,3	783864	76,5
Кредити фізичним особам	206761	20	199556	20,7	242633	22,5	209944	20,3	222590	21,7
Кредити небанківським фінансовим установам	33	-	60	-	228	-	48	-	49	-

За період, який аналізувався обсяги наданих кредитів знаходяться фактично на сталому рівні. Варто зазначити, що за весь досліджуваний період обсяги кредитування суб'єктів господарювання має найбільшу питому вагу (у середньому 78%) у структурі та значно перевищує обсяги кредитування фізичних осіб. Протягом останніх трьох років відбувається зростання показника кредитування органів державної влади, хоча у структурі його значення не перевищує 3 %.

2020 рік докорінно змінив життя планети, суттєво вплинув на економіку і політику багатьох країн, України не є виключенням. У 2020 році в Україні ставки за банківськими кредитами взяли чіткий тренд на зниження. На кінець року вартість кредитів у національній валюті складає у середньому 12-15%, ставки в іноземній валюті теж знизилися і складають 4-6% [33].

Після запровадження карантину надзвичайно важливим було не зупинити кредитування підприємств і населення. Незважаючи на зниження бізнес активності, обсяг наданих кредитів фізичним особам та суб'єктам господарювання значно не змінився, при порівнянні з попереднім 2019 роком.

Суттєвою допомогою банкам і бізнесу виявилися вчасно розроблені НБУ і урядом продукти і програми підтримки. Були запроваджені і запрацювали нові корисні інструменти НБУ для підтримки ліквідності банків: довгострокові 32 кредити рефінансування до п'яти років під плаваючу облікову ставку НБУ; своп процентної ставки для хеджування ризиків; програми підтримки малого бізнесу «Доступні кредити 5-7-9%», портфельних гарантій для малого та середнього бізнесу і пільгової іпотеки від уряду.

У 2020 році порівняно з 2019-м спостерігалось зменшення обсягів корпоративного кредитування на 72 601 млн грн, що було зумовлено пандемією COVID-19 і запровадженими державними карантинними заходами (рис. 2.2) [34]. У відповідь на це банківські установи за участі державної підтримки почали пропонувати клієнтам нові кредитні програми з пониженими відсотковими ставками.

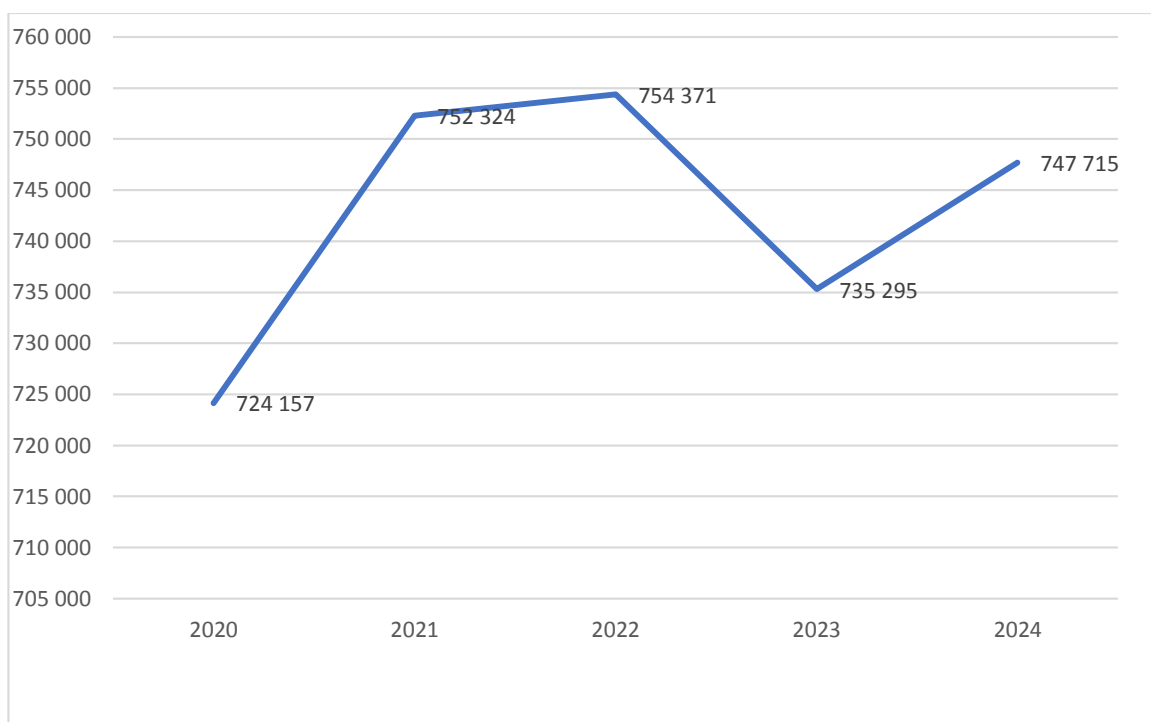

Рисунок 2.2 - Обсяги кредитування реального сектору економіки за період 2020 — січень 2024 рр.,млн. грн. [34]

Це стимулювало збільшення кредитування у реальному секторі економіки, який у 2021 році досяг 752 324,27 млн грн. З початком повномасштабної війни кожна фінансова установа самостійно ухвалює рішення щодо надання кредитів. За статистикою, більшість провідних і системно важливих банків зупинили видачу споживчих кредитів фізичним особам, зосередивши увагу на корпоративному кредитуванні, насамперед у прибуткових та експортноорієнтованих секторах.

Слід підкреслити, що саме кредитування реального сектору економіки здебільшого здійснювалося за участі державних програм. Так, станом на 30 вересня 2022 року загальний обсяг кредитів, наданих нефінансовим корпораціям, становив 790 370,24 млн грн [34].

Якщо проаналізувати галузеву структуру (рис 2.3) кредитування нефінансових корпорацій, то протягом розглянутого періоду найбільшу частку займали такі сектори, як «Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів», а також «Переробна промисловість».

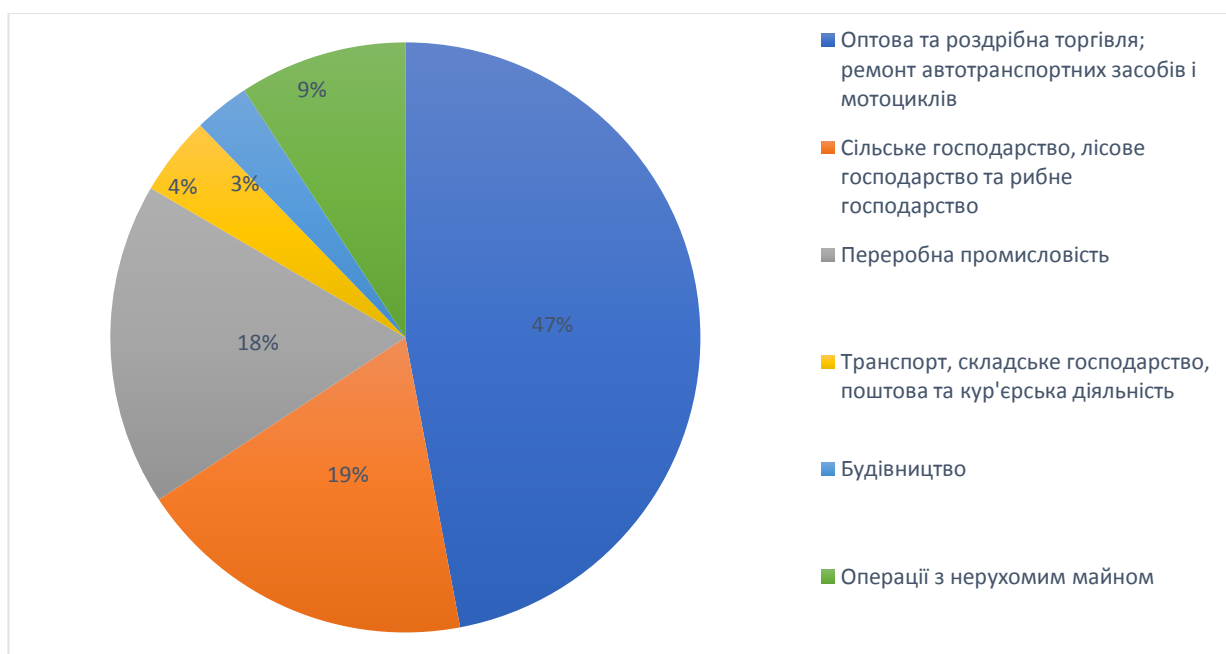

Рисунок 2.3 - Кредити, надані нефінансовим корпораціям, за видами економічної діяльності станом на січень 2024 р. [34]

Частка кредитів, наданих у ці галузі, у 2020 та 2021 роках становила в середньому близько 24% від загального обсягу. У 2020 році аграрний сектор отримав приблизно 45% усіх кредитних коштів, що спричинило зростання частки кредитування у сільському господарстві. Повномасштабна війна, розпочата Росією проти України, викликала гостру потребу у фінансуванні аграрного сектору. У відповідь на це банки за участі державної підтримки надавали кредити під 0% річних, щоб забезпечити весняно-польові роботи та закупівлю сільськогосподарської техніки [28].

Станом на 1 січня 2024 року найбільші обсяги банківського кредитування припадають на сфери економічної діяльності «Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів» — 286 680 млн грн, «Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство» — 114 050 млн грн, а також «Переробна промисловість» — 107 956 млн грн (рис. 2.3). Як видно, банківське кредитування переважно спрямовується в ті сектори, які мають високу експортну орієнтацію та характеризуються швидким оборотом капіталу.

Динаміка кредитування реального сектору економіки за цільовим призначенням у період з 2020 по вересень 2022 року (рис. 2.4) залишається відносно стабільною — основна частка припадає на так звані «інші кредити», що здебільшого охоплюють фінансування поточної діяльності підприємств. Варто зазначити, що в 2019 році обсяг іпотечного кредитування досяг пікового рівня — 152 323 млн грн. Проте з 2020 року спостерігається тенденція до зменшення обсягів таких кредитів. Кредити на придбання, будівництво або реконструкцію нерухомості становлять незначну частку кредитного портфеля банків — до 5% від загального обсягу [34].

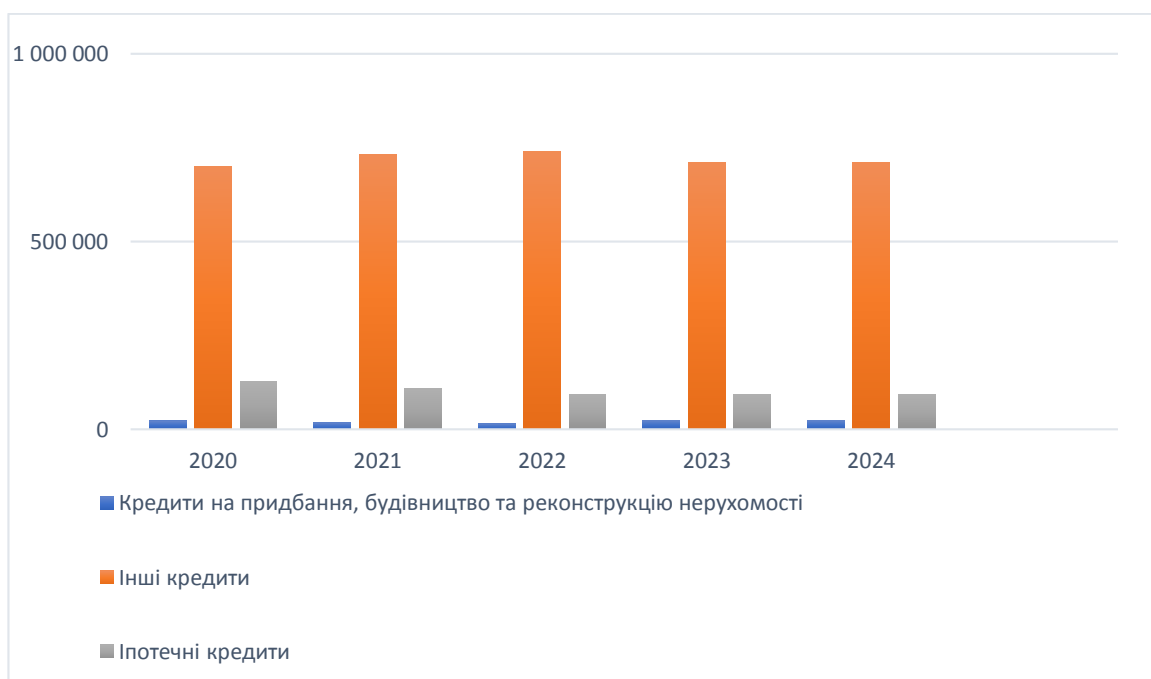

Рисунок 2.4 - Кредити, надані нефінансовим корпораціям за цільовим призначенням, 2020 — січень 2024 рр., млн. грн. [34]

Згідно з останніми даними, у січні 2024 року загальна структура кредитування залишається незмінною: "інші кредити" продовжують домінувати, а іпотечне кредитування та кредити на придбання нерухомості зберігають низьку частку в загальному кредитному портфелі. Це підтверджує, що основна тенденція останніх років зберігається, і банки продовжують зосереджувати фінансування на підтримці поточної діяльності підприємств, а не на довгострокові інвестиційні проєкти.

Такий характер розподілу кредитних ресурсів свідчить про те, що підприємства реального сектору зосереджені передусім на швидкому покритті поточних фінансових потреб. Це, ймовірно, зумовлено загальним станом макроекономіки та наявними ризиками, які стримують розвиток іпотечного кредитування і фінансування довгострокових інвестиційних ініціатив.

У 2020 році частка кредитів, наданих у національній валюті, перевищувала 58%, у 2021 році вона зросла до 80%, а станом на кінець вересня 2022 року обсяг гривневих кредитів, наданих нефінансовим корпораціям, становив 523 857,72 млн грн із загальної суми 790 370,24 млн грн (рис. 2.5). Проведений аналіз свідчить про те, що зростання частки кредитів у гривні поряд зі зменшенням частки валютного кредитування у реальному секторі економіки сприяє підвищенню фінансової стабільності, забезпечує стійкість та платоспроможність корпоративного сегменту економіки держави.

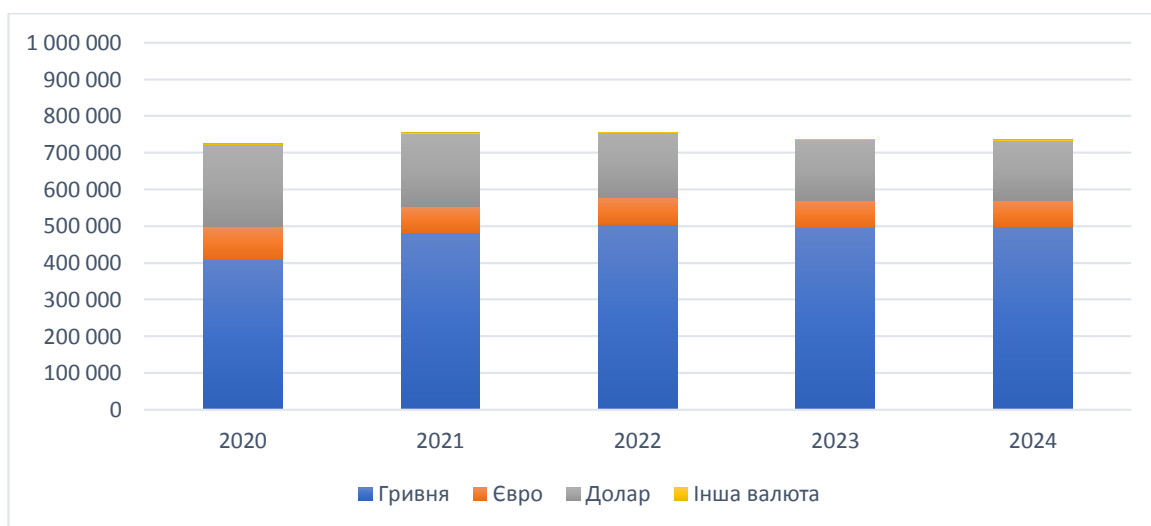

Рисунок 2.5 - Динаміка банківських кредитів, залучених реальним сектором економіки, у розрізі валют протягом 2020 — вересень 2024 рр., млн.грн. [34]

Динаміка кредитування нефінансових корпорацій у національній валюті демонструє загальну тенденцію до зростання, що сприяє фінансовій стабільності та зниженню валютних ризиків у корпоративному секторі. У 2020 році частка гривневих кредитів дещо знизилася до 58%, ймовірно, через макроекономічні коливання. У 2021 році цей показник суттєво зріс до 80%, що свідчить про

посилення довіри до національної валюти. Станом на 2024 рік загальний обсяг гривневих кредитів досягнув 499 835 млн грн із загальної суми 782 219 млн грн, що підтверджує продовження тенденції переважного використання національної валюти. Відповідно до представленої діаграми за 2023 та 2024 роки, частка гривневих кредитів залишається стабільно високою, що вказує на збереження стратегії банків щодо підтримки національної валюти в корпоративному фінансуванні. Загалом таке зростання свідчить про зміцнення банківської системи, зменшення валютних ризиків та посилення фінансової незалежності компаній.

Таким чином, проведений аналіз дозволяє стверджувати, що обсяги кредитування корпоративного сектору значно перевищують обсяги кредитування населення. Загалом банківські установи спрямовують основну частину кредитних ресурсів у реальний сектор економіки на короткостроковій основі та переважно у національній валюті. Таке фінансування сприяє розширенню виробничих потужностей і забезпеченню ефективного функціонування підприємств, що позитивно позначається на загальному економічному розвитку країни.

2.2 Аналіз практики кредитування реального сектору економіки на прикладі АТ «Укрексімбанк»

АТ «Укрексімбанк» є державним банком, який спеціалізується на обслуговуванні корпоративних клієнтів, з особливим акцентом на фінансування експортно-імпортних операцій. Банк відіграє ключову роль у підтримці стратегічних галузей економіки, таких як промисловість, аграрний сектор, енергетика та інфраструктура. Державний експортно-імпортний банк України створений 3 січня 1992 року згідно з Указом Президента України №29 [35].

АТ «Укрексімбанк» пропонує широкий спектр кредитних продуктів для юридичних осіб, які охоплюють як поточні потреби бізнесу, так і довгострокові інвестиційні проєкти. Банк активно співпрацює як із вітчизняними компаніями, так і з міжнародними фінансовими організаціями та державними фондами, що дозволяє створювати гнучкі умови фінансування для підприємств реального сектору [35].

Кредитування робочого капіталу включає надання коштів для покриття поточних операційних витрат компаній: закупівля сировини, виплата заробітної плати, сплата податків. Однією з форм такого фінансування є овердрафт, який дозволяє підприємству тимчасово використовувати кошти понад залишок на рахунку. Цей інструмент зручний для забезпечення безперервності грошових потоків.

Інвестиційне фінансування — ще один ключовий напрям кредитної діяльності банку. Йдеться про надання середньо- та довгострокових кредитів на придбання обладнання, будівництво виробничих об'єктів, реконструкцію, модернізацію, запровадження енергоефективних технологій. Окремим продуктом у цій сфері є кредити на фінансування основних засобів.

АТ «Укрексімбанк» активно залучений до державних програм підтримки бізнесу, зокрема:

- «Доступні кредити 5-7-9%» — програма з пільговим фінансуванням для малого та середнього бізнесу, що передбачає нижчі ставки завдяки компенсації частини процентів державою;
- «Доступний фінансовий лізинг 5-7-9%» — варіант фінансування із залученням техніки чи обладнання з поступовим викупом;
- спільні програми з Фондом розвитку підприємництва, що дозволяють отримати гарантії або часткову компенсацію забезпечення [30].

Важливим інструментом підтримки підприємств є фінансування в рамках програм міжнародних фінансових організацій (МФО), таких як ЄБРР, ЄІБ, KfW та інші. Завдяки таким програмам підприємства можуть отримати довгострокові

кредити в іноземній валюті на привабливих умовах, що є особливо вигідним для компаній, орієнтованих на експорт.

Підтримка експорту виступає окремим напрямом банківської діяльності, який тісно пов'язаний із реалізацією стратегічних цілей фінансової установи. Укрексімбанк надає кредити експортерам під контракти, покриває передекспортні та постекспортні витрати, здійснює факторинг і страхування експортних ризиків.

Банк також пропонує кредити під заставу депозиту, які дають можливість оперативно залучити кошти без складних процедур оцінки забезпечення. Це зручний інструмент для клієнтів, що вже обслуговуються в банку і мають депозити.

Для агропідприємств банк реалізує окремий продукт — фінансування аграрного сектору, з урахуванням сезонності, специфіки агротехнологій, циклу врожайності та потреб в обігових і інвестиційних коштах.

На додаток, Укрексімбанк бере участь у партнерських програмах із виробниками техніки, дистриб'юторами, постачальниками послуг, що дозволяє підприємствам отримати кредит із зниженою процентною ставкою або на спеціальних умовах.

Характеристика кредитного портфеля АТ «Укрексімбанк» представлена у табл 2.2.

Таблиця 2.2 - Динаміка та структура кредитного портфеля АТ «Укрексімбанк» протягом 2020-2024рр., тис.грн [36]

Показники	31.12.2020	31.12.2021	31.12.2022	31.12.2023	31.12.2024
Кредити надані фізичним особам	2 164 120	1 455 413	1 630 369	1 641 457	1 775 423
Кредити надані юридичним особам	16 884 828	27 998 978	63 593 455	56 494 717	53 502 999
Кредити державним підприємствам	16 884 828	27 998 978	38 466 384	37 156 766	41 511 064

У період 2020–2024 років кредитування фізичних, юридичних осіб та державних підприємств АТ «Укрексімбанк» зазнало суттєвих змін. Обсяги кредитів, наданих фізичним особам, після зниження у 2021 році поступово зростали, що свідчить про часткове відновлення платоспроможності населення. Натомість кредитування юридичних осіб у 2022 році стрімко зросло (більше ніж удвічі порівняно з 2021 роком), ймовірно через необхідність підтримки бізнесу в умовах війни. Проте вже у 2023–2024 роках спостерігається спад, що може бути наслідком погіршення економічної ситуації та підвищених ризиків.

Кредитування державних підприємств показує стабільність з помірним зростанням у 2024 році, що може свідчити про посилення ролі держави в економіці, зокрема у фінансуванні стратегічних напрямів та відновленні критичної інфраструктури. Така динаміка ілюструє зміну акцентів у кредитній політиці банку в умовах макроекономічної нестабільності.

Рисунок 2.6 - Структура кредитного портфеля АТ «Укрексімбанк» станом на 31.12.2024 р. [36]

Згідно з діаграмою та статистичними даними за 2024 рік, переважна частка банківських кредитів була надана юридичним особам — 53,5 млн грн, що становить

55% від загального обсягу кредитування. Державні підприємства отримали 41,5 млн грн (43%), тоді як фізичні особи — лише 1,8 млн грн (2%).

Така структура свідчить про пріоритетність кредитної підтримки саме юридичних осіб, серед яких основну масу складають підприємства реального сектору економіки — промисловість, сільське господарство, транспорт, будівництво та інші галузі, що виробляють матеріальні блага або надають ключові виробничі послуги.

Активне кредитування юридичних осіб є ознакою того, що банківська система орієнтується на сприяння економічному зростанню шляхом фінансування бізнесу та виробництва. Це підтверджує важливу роль банківського кредитування у розвитку реального сектору та формуванні сталого економічного середовища в Україні.

З метою оцінки спрямованості кредитної діяльності АТ «Укрексімбанк» у реальному секторі економіки, проаналізовано розподіл кредитів, наданих підприємствам, що здійснюють свою діяльність на території України протягом 2020–2024 років. Важливість такого аналізу полягає у виявленні ключових галузей, які отримують найбільшу підтримку з боку банку, а також у визначенні змін у структурі фінансування в динаміці п'яти років. Особливу увагу приділено галузям промисловості, сільського господарства, енергетики та будівництва — тобто тим, що безпосередньо формують основу реального сектору економіки (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 - Кредити надані АТ «Укрексімбанк» підприємствам, що здійснюють свою діяльність на території України [36]

Показник	2020 рік		2021 рік		2022 рік		2023 рік		2024 рік	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Енергетика	14 519 027	15,1	15 616 645	18,0	20 019 660	19,3	20 031 015	21,0	19 404 329	19,5
Видобувна галузь	4 910 270	5,1	7 453 336	8,6	13 585 662	13,1	13 926 501	14,6	14 733 303	14,8

Продовження таблиці 2.3

Показник	2020 рік		2021 рік		2022 рік		2023 рік		2024 рік	
	тис. грн.	%	тис.грн.	%	тис.грн.	%	тис.грн.	%	тис.грн.	%
Сільське господарство та харчова промисловість	13 783 986	14,3	16 446 799	19,0	13 810 633	13,3	11 996 345	12,6	12 803 166	12,8
Торгівля	8 479 893	8,8	9 264 560	10,7	15 173 671	14,6	11 149 349	11,7	10 083 504	10,0
Нерухомість	9 159 549	9,5	6 745 794	7,8	6 036 842	5,8	6 492 618	6,8	6 810 104	6,8
Будівництво	1 920 616	2,0	3 376 192	3,9	6 563 252	6,3	6 250 174	6,6	5 298 279	5,3
Професійна, наукова та технічна промисловість	-	-	1 358 255	1,6	1 616 354	1,6	1 254 079	1,3	5 014 631	5,0
Машинобудування	8 114 145	8,4	4 483 697	5,2	5 067 989	4,9	3 409 518	3,6	4 272 055	4,3
Будівництво доріг	1 281 164	1,3	6 318 863	7,3	7 168 676	6,9	6 297 424	6,6	4 241 513	4,3
Фінансова діяльність	489 365	0,5	978 660	1,1	1 304 504	1,3	1 645 384	1,7	3 637 496	3,6
Транспорт і зв'язок	3 996 751	4,2	3 999 857	4,6	3 895 125	3,8	3 595 523	3,8	3 398 373	3,4
Металургія	8 140 737	8,5	1 265 515	1,5	1 659 777	1,6	1 763 680	1,9	1 905 270	1,9
Фізичні особи	2 164 120	2,3	1 455 413	1,7	1 630 369	1,6	1 641 456	1,7	1 576 242	1,6
Виробництво будівельних матеріалів	855 803	0,9	769 325	0,9	1 598 105	1,5	1 244 647	1,3	1 557 691	1,6
Легка промисловість	353 805	0,4	455 334	0,5	605 431	0,6	669 340	0,7	759 516	0,8
Інша переробна промисловість	298 181	0,3	285 542	0,3	340 956	0,3	400 890	0,4	473 620	0,5
Металообробка	-	-	198 334	0,2	200 070	0,2	258 655	0,3	333 516	0,3
Інше	253 328	0,5	628 416	0,6	674 353	0,5	297 069	0,3	446 075	0,5
Всього	96 060 333	100	86 719 742	100	103 690 208	100	95 292 940	100	99 690 057	100

Аналізуючи динаміку, насамперед слід відзначити стабільно високу частку енергетичного сектору. У 2020 році обсяг кредитів у цій галузі становив 14 519 027 тис. грн (15,1%), а у 2023 році досяг піку — 20 031 015 тис. грн (21%). У 2024 році сума трохи зменшилася до 19 404 329 тис. грн, що становить 19,5% загального обсягу. Це підтверджує стратегічну важливість енергетики як пріоритетного напрямку кредитування.

Видобувна галузь демонструє різке зростання: з 4 910 270 тис. грн у 2020 році до 14 733 303 тис. грн у 2024 році. Її частка у структурі зросла з 5,1% до 14,8%, що може бути пов'язано з підвищенням потреби у сировинних ресурсах, розвитком енергетичної незалежності та залученням інвестицій у видобувні проекти.

Сільське господарство та харчова промисловість у 2020–2021 роках утримували одну з провідних позицій (13 783 986 тис. грн у 2020 р., 16 446 799 тис. грн у 2021 р.), проте згодом відбулося незначне зниження обсягів — до 11 996 345 тис. грн у 2023 році. У 2024 році обсяг становив 12 803 166 тис. грн, що дорівнює 12,8% загального фінансування. Незважаючи на спад, агросектор залишається одним із ключових напрямів підтримки з боку банку.

У сфері торгівлі обсяги кредитування змінювалися хвилеподібно: 8 479 893 тис. грн у 2020 році, зростання до 15 173 671 тис. грн у 2022 році, а потім спад до 10 083 504 тис. грн у 2024 році. Це може свідчити про зміну попиту на кредитні ресурси у цій галузі або переорієнтацію на короткострокове фінансування.

Галузі інфраструктури, зокрема будівництво доріг і нерухомість, отримували стабільне фінансування. Наприклад, будівництво доріг — від 1 281 164 тис. грн у 2020 році до 6 297 424 тис. грн у 2023 році. Хоча у 2024 році спостерігалось скорочення (4 241 513 тис. грн), загальний тренд вказує на підтримку великих інфраструктурних проектів.

Машинобудування, металургія, хімічна промисловість та виробництво будівельних матеріалів, які формують промислову основу країни, отримували фінансування на середньому рівні. Наприклад, у 2024 році на машинобудування

було спрямовано 4 272 055 тис. грн (4,3%), на металургію — 1 905 270 тис. грн (1,9%), на хімічну промисловість — 1 610 683 тис. грн (1,6%). Це може вказувати на обмежений попит на інвестиційні ресурси в цих сферах або на високий рівень кредитного ризику конкретних проєктів.

Окремо варто згадати про стрімке зростання фінансування професійної, наукової та технічної діяльності — з 1 254 079 тис. грн у 2023 році до 5 014 631 тис. грн у 2024 році, що становить уже 5% портфеля. Це свідчить про появу нового пріоритету у стратегії банку — підтримку інноваційної економіки. Таким чином, АТ «Укрексімбанк» у 2020–2024 роках фокусувався на підтримці ключових галузей реального сектору, насамперед енергетики, видобутку, агропромисловості та інфраструктури. Поряд з цим простежується диверсифікація напрямів фінансування з поступовим збільшенням підтримки технологічного сектору, що відповідає сучасним викликам та економічним пріоритетам держави.

Для ілюстрації структури кредитування підприємств АТ «Укрексімбанк» у 2024 році було діаграму, що відображає розподіл кредитних ресурсів за ключовими галузями. Основну увагу зосереджено на реальному секторі економіки — тобто на тих сферах, що безпосередньо створюють матеріальні цінності: енергетиці, промисловості, аграрному секторі, торгівлі, машинобудуванні тощо (Рис. 2.7).

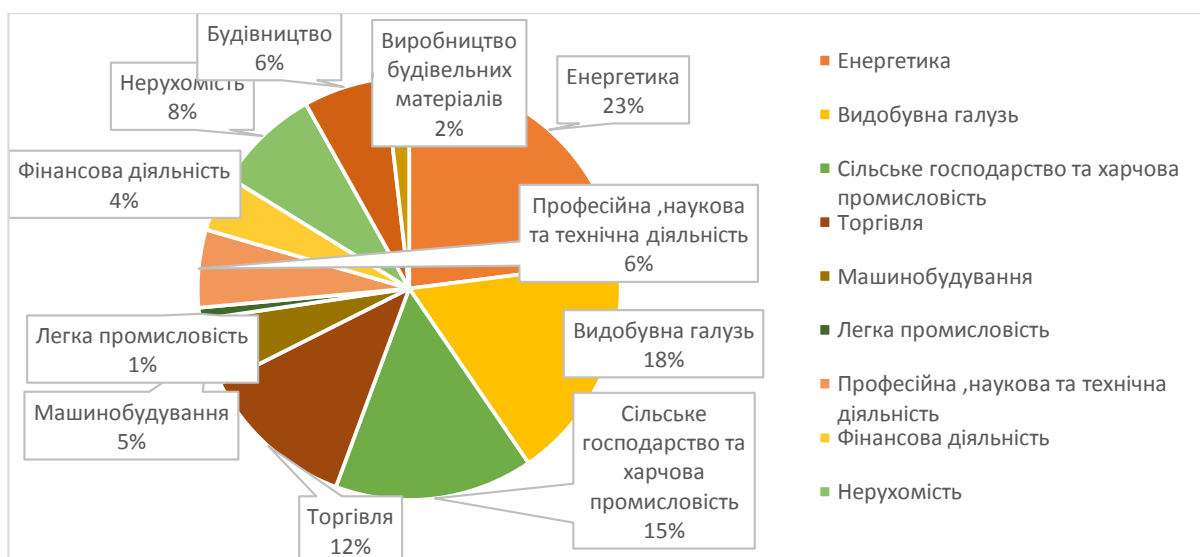

Рисунок 2.7 - Структура кредитного портфеля АТ «Укрексімбанк» за галузями економіки у 2024 році [36]

За результатами візуалізації, найбільшу частку кредитного портфеля становила енергетика — 23%. Це підтверджує стратегічну орієнтацію банку на підтримку енергетичної інфраструктури, модернізацію галузі та гарантування енергетичної безпеки України.

Видобувна галузь посідає друге місце з показником 18%, що свідчить про зростання ролі сировинного сектору у кредитній політиці банку. Це може бути пов'язано як із внутрішнім попитом, так і з підтримкою експортоорієнтованих підприємств.

На третьому місці — сільське господарство та харчова промисловість (15%), що залишається важливим напрямом, особливо в контексті забезпечення продовольчої безпеки та експорту аграрної продукції. Торгівля отримала 12% усіх кредитів, що свідчить про підтримку внутрішнього ринку й обігового капіталу підприємств.

Із середніми показниками — нерухомість (8%), будівництво (6%), професійна, наукова та технічна діяльність (6%) та машинобудування (5%). Особливо цікавим є зростання частки науково-технічного сектору, що може свідчити про підтримку інноваційних проєктів.

Менші частки мають фінансова діяльність (4%), виробництво будівельних матеріалів (2%) і легка промисловість (1%), що ймовірно пов'язано з меншими масштабами цих сегментів або їх меншою пріоритетністю для банку.

Загалом структура кредитування у 2024 році підтверджує активну участь АТ «Укрексімбанк» у фінансуванні ключових галузей реального сектору, з поступовим зміщенням акценту також на інфраструктуру, послуги та технологічні напрямки.

Також АТ «Укрексімбанк» активно використовує механізм фінансового лізингу як інструмент підтримки юридичних осіб у модернізації виробничих потужностей. Лізинг дозволяє підприємствам поступово викуповувати необхідне обладнання, транспорт або спеціалізовану техніку без потреби в одноразовому значному капіталовкладенні. У 2024 році загальний обсяг фінансового лізингу в

банку сягнув 1,5 млрд грн, що на 20% більше, ніж у 2023 році. Найбільшою популярністю користувався лізинг сільськогосподарської техніки (40%), промислового обладнання (35%) та транспортних засобів (25%). Умови лізингу передбачають строк фінансування до 5 років, авансовий внесок від 20%, а процентна ставка стартує від 19% річних у гривні. Такий підхід дає змогу підприємствам оновлювати основні засоби, зберігаючи ліквідність та обігові кошти [36].

Укрексімбанк має значний досвід роботи з документарними акредитивами — сучасним інструментом безпечних розрахунків у внутрішній та міжнародній торгівлі. Акредитив гарантує продавцеві отримання коштів після виконання умов договору, а покупцеві — контроль за строками та якістю поставки. У 2024 році банк відкрив акредитивів на суму понад 600 млн грн, обслуговуючи більш як 200 клієнтів. Акредитиви відкривалися в національній та іноземній валютах, з дотриманням міжнародних стандартів (UCP 600). Завдяки цьому інструменту українські компанії змогли безпечно працювати з іноземними контрагентами, уникати авансів і мінімізувати комерційні ризики [35].

Ще одним гнучким інструментом підтримки бізнесу є відновлювані кредитні лінії, які надає Укрексімбанк для юридичних осіб. У 2024 році обсяг відкритих кредитних ліній становив 5 млрд грн, з яких понад 70% використовували підприємства реального сектору — зокрема промислові й аграрні компанії. Така форма фінансування дозволяє підприємству багаторазово використовувати кошти в межах встановленого ліміту, без повторного узгодження умов. Тривалість ліній — до 36 місяців, із можливістю пролонгації, а процентні ставки залежать від виду діяльності та кредитної історії позичальника. Кредитні лінії особливо зручні для фінансування сезонних закупівель, реалізації контрактів чи забезпечення гнучкості у грошових потоках [35].

2.3 Перспективні напрями розвитку кредитування банками реального сектору економіки

В умовах економічної, політичної та воєнної нестабільності, які тривають в Україні, спостерігається загострення проблем у фінансовому секторі, зокрема у банківському кредитуванні. Наразі кредитна активність банків знаходиться в стадії стагнації, що суттєво ускладнює загальну економічну ситуацію в країні. Важливо зазначити, що прогрес у кожному секторі економіки безпосередньо впливає на загальний рівень розвитку держави та наближає її до світових стандартів.

Для стимулювання кредитної активності банків потрібно провести ряд трансформацій як у сфері економіки та політики, так і в нормативно-правовому полі, зокрема актуалізувати законодавство, що регулює банківське кредитування.

Перш ніж визначити шляхи вдосконалення цієї діяльності, необхідно окреслити основні чинники, які гальмують її розвиток [37]:

- Значний рівень валютного та кредитного ризиків. У 2024 році банки продовжували зіштовхуватись із високими ризиками через курсову нестабільність. Обмежений доступ до валюти, регулярні коливання обмінного курсу та девальваційні очікування впливають як на платоспроможність позичальників, так і на можливість залучення ресурсів у національній валюті.
- Недосконалість законодавства. Частина нормативно-правових актів, що регулюють кредитну діяльність, залишаються застарілими та не відповідають реаліям воєнної економіки. Зокрема, актуальними є питання правового захисту банків у разі неповернення кредитів в умовах бойових дій.
- Зниження довіри до банківської системи. Унаслідок воєнних дій частина населення втратила довіру до фінансових установ. Це проявляється у скороченні депозитної бази — особливо у регіонах, наближених до зон бойових

дій. За даними НБУ, протягом 2023–2024 років банки зафіксували зменшення обсягу строкових вкладів у гривні [38].

- Зростання частки проблемної заборгованості. Через втрату доходів, переміщення населення та пошкодження інфраструктури частина позичальників втратила здатність обслуговувати кредити. У результаті банки змушені обмежувати нові видачі кредитів, щоб мінімізувати кредитні ризики.

- Вплив макроекономічних факторів. У 2024 році рівень інфляції в Україні дещо знизився (близько 5,6% станом на березень), однак зберігається високий рівень невизначеності через зовнішні ризики. Облікова ставка НБУ знижувалась упродовж року: з 15% у січні до 13% у червні, а потім була підвищена до 13,5% у грудні 2024 року [39]. Це спричинило коригування банківських відсоткових ставок як за кредитами, так і за депозитами.

- Висока частка тіньової економіки. Суттєва частина підприємницької діяльності залишається поза офіційною звітністю, що ускладнює оцінку платоспроможності позичальників і підвищує ризики для банків.

- Регуляторні обмеження. Жорсткі вимоги НБУ до платоспроможності клієнтів, резервування та оцінки ризиків обмежують можливість видання кредитів, особливо у складних регіонах.

- Недостатні темпи капіталізації банків. Хоча після пандемії COVID-19 банки поступово відновлювали свої капітали, війна знову загострила проблему. НБУ вимагає від банків підготувати оновлені плани капіталізації, з урахуванням можливої реструктуризації активів.

- Переорієнтація на безризикові інструменти. Банки продовжують інвестувати у державні облігації (ОВДП) та депозитні сертифікати НБУ, які мають стабільну дохідність і мінімальний ризик. Це знижує обсяги кредитування реального сектору економіки.

- Наслідки пандемії COVID-19. Попри послаблення карантинних обмежень, відновлення економіки після пандемії відбувалося повільно, і в 2024

році вплив на банківську діяльність усе ще відчутний, особливо в частині обслуговування кредитного портфеля МСБ.

- Воєнні дії в Україні. Найгострішою проблемою залишається війна. Частина територій залишається окупованою або небезпечною для ведення бізнесу. Значна кількість позичальників втратили бізнес або роботу, що призвело до неможливості виконання кредитних зобов'язань.

У відповідь банки масово проводять реструктуризацію боргів, однак це не вирішує проблему в цілому. Для вирішення основних проблем, які гальмують розвиток кредитних відносин у банківській діяльності, державі необхідно насамперед оновити законодавчо-нормативну базу, орієнтуючись на міжнародні стандарти.

На нашу думку, слід стимулювати активізацію кредитної діяльності банківських установ, особливо в частині інвестиційного та інноваційного кредитування. Це дозволить не лише підтримати розвиток національного виробництва, а й сприятиме залученню іноземних інвесторів.

У сфері кредитування реального сектору економіки доцільно впроваджувати різноманітні пільгові програми, орієнтовані на підтримку окремих галузей. Важливо, щоб ці програми реалізовувались у співпраці з державою, яка, зі свого боку, повинна забезпечувати механізми фінансової підтримки малого та середнього бізнесу через доступне пільгове кредитування.

Особливу увагу варто приділяти розвитку довгострокового кредитування, оскільки саме воно є запорукою сталого економічного зростання. Створення сприятливих умов для такого типу кредитів має стати пріоритетом як для банків, так і для державної політики у фінансовій сфері.

Що стосується оцінки кредитоспроможності позичальників, доцільно запровадити єдину систему рейтингу, яка враховуватиме не лише фінансові показники клієнта, а й зовнішні фактори, що впливають на його діяльність. Такий

підхід дозволить банкам більш точно оцінювати ризики та уникати небажаних втрат.

Важливим чинником у збільшенні обсягів кредитування є відновлення довіри населення до банківської системи. Зокрема, державна гарантія повного повернення вкладів фізичних осіб Фондом гарантування вкладів під час дії воєнного стану є позитивним кроком у цьому напрямі. Впровадження таких заходів зменшує панічні настрої серед вкладників і сприяє зростанню обсягів залучених ресурсів.

Основною макроекономічною ціллю НБУ до 24.02.2022 р. було стримування високого рівня інфляції та поступове зниження її до рівня $5\% \pm 1$ в.п., що позитивно впливало на розвиток кредитної діяльності. Проте в умовах воєнного стану, повномасштабного вторгнення Росії та загального економічного тиску ситуація змінилася. У 2024 році інфляція залишалася на відносно помірному рівні, а облікова ставка НБУ впродовж року поступово знижувалась із 25% (на початок року) до 14,5% у грудні 2024 року. Зниження облікової ставки є позитивним фактором для активізації кредитування, хоча ризики залишаються високими [40].

Для банків вигідною залишається практика надання кредитів із плаваючою відсотковою ставкою, прив'язаною до індикативної ставки НБУ. Це дозволяє установам адаптувати умови кредитування до змін макроекономічного середовища. Водночас, фіксована ставка є вигідною для позичальника, оскільки не підлягає зміні протягом дії договору.

Суттєвим елементом мінімізації ризиків для банку є вимога застави як обов'язкової умови для отримання кредиту. Це забезпечує повернення коштів навіть у разі неплатоспроможності позичальника.

З початком повномасштабного вторгнення банківська система України зіткнулася з низкою викликів, зокрема зростанням частки проблемної заборгованості та загальними ризиками кредитної діяльності. Хоча банки

демонструють здатність до адаптації та управління ризиками, вирішальним чинником залишається воєнна ситуація, розвиток якої складно спрогнозувати.

У цьому контексті банкам доцільно звернути увагу на методи мінімізації кредитних ризиків, які застосовуються в міжнародній практиці, зокрема реструктуризацію боргів, викуп проблемних кредитів, а також розширення програм рефінансування для бізнесу.

Також сучасні тенденції розвитку банківського кредитування реального сектору економіки вказують на необхідність впровадження інноваційних технологій, зокрема штучного інтелекту (ШІ), для підвищення ефективності фінансових операцій. В Україні також спостерігається зростання інтересу до інтеграції ШІ в банківські процеси, зокрема для автоматизації кредитного скорингу, верифікації клієнтів і боротьби з шахрайством. Системи ШІ можуть використовуватися для покращення логістики, оптимізації транспортування товарів та підвищення ефективності ланцюгів поставок. Це, в свою чергу, сприяє зниженню витрат на обслуговування клієнтів та оптимізації процесу формування фінансових послуг [41].

Впровадження ШІ у фінансову сферу також потребує належного правового регулювання. На національному рівні формування правового забезпечення систем ШІ перебуває на початковому етапі та відбувається повільно, зокрема і в Україні. Доцільним є активізація роботи в цьому напрямі, зокрема імплементація норм Artificial Intelligence Act у вітчизняне законодавство з урахуванням успішного досвіду інших країн [41].

У той же час важливою складовою розвитку кредитування є впровадження цифрових технологій. Сучасні клієнти очікують від банку зручного та доступного сервісу, включно з можливістю отримання кредиту онлайн без відвідування відділень. Це актуально як для фізичних осіб, так і для корпоративного сектору. Рівень діджиталізації банку сьогодні є конкурентною перевагою — як у глобальному контексті, так і в Україні, де провідні банки (зокрема ПриватБанк,

monobank, Укргазбанк) впроваджують платформи з цифровим оформленням кредитів.

У контексті сталого розвитку економіки важливим є впровадження зеленого кредитування. У місті Хучжоу, Китай, частка зелених кредитів у загальному кредитному портфелі досягла 31,3% станом на жовтень 2024 року, що значно перевищує середній показник по країні на рівні 10%. Це свідчить про активне впровадження екологічних фінансових продуктів у регіоні. Висока якість зелених кредитів у Хучжоу підтверджується низьким рівнем непрацюючих кредитів — лише 0,002%, що значно нижче середнього показника по банківській системі Китаю (0,32%). Це свідчить про ефективність фінансування екологічних проєктів та низький ризик дефолту за такими кредитами [42]. Також у Хучжоу було створено цифрову платформу Green Loan Express, через яку надано зелених кредитів на суму понад 510 млрд юанів для більш ніж 43 тис. підприємств. Це демонструє, як цифрові технології можуть сприяти розвитку сталого фінансування та підтримці екологічних ініціатив [42].

В Україні зелений банкінг перебуває на етапі становлення. Зокрема, Укргазбанк є лідером у впровадженні екологічних кредитів, зосереджуючись на фінансуванні проєктів з енергоефективності, відновлюваних джерел енергії та екологічної модернізації підприємств. У рамках державної програми «Доступні кредити 5-7-9%» українські банки, за участю державних гарантій, реалізують екокредити, зокрема для встановлення сонячних електростанцій [43].

Таким чином, впровадження ІІІ та цифрових технологій у банківське кредитування реального сектору економіки — як в Україні, так і в світі — сприяє підвищенню ефективності фінансових операцій, зниженню ризиків та підтримці сталого розвитку. При цьому в Україні, незважаючи на позитивні приклади використання цифрових рішень і зеленого кредитування, зберігається потреба в розбудові нормативно-правової бази щодо застосування ІІІ у фінансовій сфері. Це

дозволить не лише забезпечити економічну безпеку, а й створити конкурентне середовище для інноваційного розвитку банківського сектору [41].

Підсумовуючи, кредитна діяльність банків вимагає модернізації та адаптації до нових умов. Необхідно зосередитися не лише на вдосконаленні процесу кредитування, а й на ефективному управлінні ризиками та зменшенні частки проблемної заборгованості. Загальна макроекономічна політика держави повинна бути спрямована на пошук інструментів зниження банківських ризиків, подолання кризових явищ у фінансовому секторі, включно з кредитною сферою.

ВИСНОВКИ

У нинішніх умовах функціонування економіки банківське кредитування відіграє важливу роль як один із ключових механізмів розвитку фінансово-економічних відносин між учасниками господарської діяльності, різними секторами економіки та державою в цілому. У межах цієї роботи було розкрито сутність кредитної діяльності комерційних банків, охарактеризовано її основні форми, проведено детальний аналіз використання кредитних ресурсів у провідних галузях економіки, а також визначено можливі шляхи удосконалення кредитного процесу в Україні.

На основі виконаного дослідження сформульовано наступні висновки:

Кредитна діяльність вважається однією з найбільш прибуткових функцій банківських установ. Її розвиток позитивно впливає не лише на фінансову стабільність самих банків, але й сприяє покращенню економічного стану держави загалом. Для населення — це шлях до покращення особистого добробуту, а для підприємств — можливість забезпечення повноцінної діяльності. Ефективне здійснення кредитування потребує чіткого дотримання основних принципів, зокрема: платності, строковості, зворотності, цільової спрямованості та наявності забезпечення.

Форми кредитної діяльності банківських установ визначаються особливостями тих чи інших видів кредитів. Проведене дослідження дозволило виявити основні класифікаційні ознаки кредитування — за строками надання, а також за категоріями позичальників, що дає змогу виділити типові напрями діяльності у сфері банківського кредитування.

Нормативно-правове регулювання кредитної діяльності в Україні наразі залишається обмеженим. Воно потребує глибокої модернізації й оновлення. Уряд усвідомлює наявність цієї проблеми, про що свідчить ініціювання ряду

законодавчих змін, проте на сьогодні частина з них залишається нерозглянутою у Верховній Раді, що гальмує реформування банківського сектору.

Протягом останніх років спостерігається позитивна тенденція у розвитку кредитування реального сектору. Це пояснюється як економічними та політичними викликами, так і соціальними змінами в країні. Недостатність обігових коштів у підприємств, особливо в кризових умовах, стимулює зростання попиту на кредитні продукти банків, що, у свою чергу, позитивно впливає на активізацію економіки та зростання конкуренції між вітчизняними компаніями.

В межах дослідження було окремо проаналізовано кредитну політику АТ «Укрексімбанк», який, виступаючи державним фінансовим інститутом, здійснює активну підтримку стратегічно важливих галузей. Зокрема, у 2024 році найбільші обсяги кредитування припадали на енергетичну галузь (23%), добувну промисловість (18%) та сільське господарство (15%). Це підтверджує орієнтацію банку на фінансування реального сектору економіки. Укрексімбанк також активно застосовує сучасні фінансові інструменти, серед яких: фінансовий лізинг, акредитиви, кредитні лінії, що забезпечує більшу гнучкість та ефективність кредитної підтримки.

Серед основних напрямів покращення кредитної діяльності банків в Україні можна виділити: створення спеціалізованих програм пільгового кредитування для окремих галузей економіки, спрощення процедур отримання кредитів, цифровізацію кредитного процесу, розширення асортименту банківських продуктів, розробку довгострокових кредитів із гнучкими ставками для бізнесу, а також використання як вітчизняних, так і міжнародних інструментів зниження кредитного ризику. Важливим чинником залишається стабілізація макроекономічної ситуації в державі.

Незважаючи на прибутковість, кредитна діяльність супроводжується високими ризиками, зокрема проблемною заборгованістю, що може негативно вплинути на фінансову стійкість банку. Тому надзвичайно важливо формувати

стратегічно обґрунтовану кредитну політику, спрямовану на мінімізацію ризиків. Для цього банки мають використовувати широкий спектр інструментів управління ризиками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Chodecal D. Impact of lending policy on banking industry in Nigeria. *Journal of eonomy*. 2004. № 7(4). P. 12–22.
2. Кудрявцев В. І. Класифікація способів забезпечення виконання кредитних зобов'язань. *Юридична Україна*. 2019. Вип. 9–10. С. 21–27.
3. Кремень В. М., Кремень О. І., Гуляєва Л. П. Роль банківського кредитування у розвитку економіки України. *Проблеми економіки*. 2020. №3 (45). С. 176–183. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-ofeconomy-2020-3_0-pages-176_183.pdf (дата звернення: 11.03.2025).
4. Банківська система : підручник / М. Крупка, Є. Андрущак, Н. Пайтра та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. М. Крупки. - 2-ге вид., переробл. і доповн. - Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. - 524 с.
5. Господарський кодекс України за від 16 січня 2003 року № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 11.03.2025).
6. Михайляк Г. В. Кредитна політика банків та шляхи її оптимізації [Електронний ресурс] / Г. В. Михайляк, І. В. Михайляк // Причорноморські економічні студії. - 2018. - Вип. 27(2). - С. 103-106. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2018_27\(2\)_20](http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2018_27(2)_20) (дата звернення: 11.03.2025).
7. Світлична В. Ю., Гроші і кредит: підручник; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. 191 с.
8. Levine R. Finance and Growth: Theory and Evidence. In *Handbook of Economic Growth*. Edited by Philippe Aghion and Steven Durlauf. Amsterdam: Elsevier. 2005. № 13. P. 866–934.
9. Забчук Г. М. Активізація банківського кредитування реального сектору економіки як передумова відновлення економічного зростання. *Економічний аналіз*. 2018. Т.

28. №1. URL: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/download/1504/6565656586analiz/2018/961.pdf> (дата звернення: 11.03.2025).
10. Іршак О. С., Лещук І. Я. Сучасний стан кредитної діяльності банків та її вплив на розвиток реального сектору економіки. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 34. С. 145–149. URL : http://bses.in.ua/journals/2018/34_2018/32.pdf (дата звернення: 11.03.2025).
11. Сегеда Л. М. Відновлення банківського кредитування реального сектору засобами грошово-кредитної політики як ключовий фактор розвитку національної економіки. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2017. Вип. № 10 (671). С. 135–141. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/evzdia_2017_3_30 (дата звернення: 11.03.2025).
12. Гасій О. В., Клименко В. І. Стан та перспективні вектори розвитку банківської кредитної діяльності в Україні. Ефективна економіка. 2020. № 1. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7617> (дата звернення: 11.03.2025).
13. Про банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 №2121-III. Дата оновлення 03.07.2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 02.03.2025).
14. Шелудько В. М. Фінансовий ринок: підруч. Київ: Знання, 2015. 535 с.
15. Creditwest Bank. Creditwest Bank. URL: <https://www.creditwest.ua/finansuvannia> (дата звернення: 11.03.2025).
16. Кредити для ФОП - найкращі банки та МФО для фінансування бізнесу в Україні - Amplio. *Amplio*. URL: <https://amplio.com.ua/kredyty-dlia-fop-top-bankiv-ta-mfo-kredytuiut-biznes-v-ukraini/> (дата звернення: 04.06.2025).
17. Унинець О. М. Роль банківського кредитування підприємницької діяльності в процесі взаємодії фінансового та реального секторів економіки / Збірник наукових праць Національного університету 115 державної податкової служби України. – 2013. – № 1. – С. 230-245.

18. Дуброва Н. П. Кредитна політика комерційного банку [Електронний ресурс] / Н. П. Дуброва, А. О. Тріль // *Міжнародний науковий журнал Інтернаука*". 41 - 2018. - № 3(2). - С. 59-61. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2018_3\(2\)_16](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2018_3(2)_16) (дата звернення: 11.03.2025).
19. Владичин У. В. Банківське кредитування : навч. посіб. / за ред. д. е. н., проф. С. К. Реверчука. Київ : Вид-во «Атіка», 2019. 355 с.
20. Литвиненко Я. В. Банківське кредитування та напрями його подальшого розвитку в Україні [Електронний ресурс] / Я. В. Литвиненко, Х. Т. Юрійчук // *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту* . - 2019. - № 4. - С. 76-82
21. Кугляр А. А. Цифрова трансформація банківського кредитування. Участь молоді у розбудові агропромислового комплексу України : матеріали студентської науково-теоретичної конференції, м. Миколаїв, 22-24 березня 2023 р. С. 163-166.
22. Версаль Н. І. Теорія кредиту : навчальний посібник. К. : ВД «КиєвоМогилянська академія», 2019. 483 с.
23. Цивільний Кодекс України [Електронний ресурс]: Закон України. Відомості Верховної Ради України від 16 січня 2003 року відповідно до Закону № 435-IV Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 04.03.2025).
24. Про Національний банк України: Закон України від 20.05. 1999 р. № 2516- IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14/page#Text>(дата звернення: 04.03.2025).
25. Конституція України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 04.06.2025). (дата звернення: 04.03.2025).
26. . Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні. Постанова Правління НБУ від 28 серпня 2001 року №368; зі змінами і доповненнями – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01> (дата звернення: 03.04.2025).

27. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121- III. URL: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення: 04.04.2025).
28. Про споживче кредитування: Закон України 15.11.2016. № 2459-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1734-19#Text> (дата звернення: 04.04.2025).
29. Про організацію формування та обігу кредитних історій: Закон України від 23.06.2005. № 891-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-15#Text> (дата звернення: 04.04.2025).
30. Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень: Закон України від 18.11.2003. № 2438-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1255-15#Text> (дата звернення: 04.04.2025).
31. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: Постанова НБУ № 351 від 30.06.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text> (дата звернення: 04.04.2025).
32. Про затвердження Положення про Кредитний реєстр Національного банку України: Постанова НБУ № 50 від 04.05.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0050500-18#Text> (дата звернення: 04.04.2025).
33. Кількість банків в Україні (2008-2025). Ставки, індекси, тарифи. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/count/> (дата звернення: 01.05.2025).
34. Статистика фінансового сектору Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial#2fs> (дата звернення: 14.05.2025).
35. АТ «Укрексімбанк». Головна - АТ «Укрексімбанк». URL: <https://www.eximb.com/> (дата звернення: 04.06.2025).
36. Фінансова звітність АТ «Укрексімбанк». Головна - АТ «Укрексімбанк». URL: <https://www.eximb.com/ua/bank/financial-information/financial-report/> (дата звернення: 04.06.2025).
37. Кретов Д.Ю. Шляхи вдосконалення кредитної діяльності банків України. “Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка”. Випуск 6, 2021. С. 97- 104. URL:

- <http://www.tnveconom.ksauniv.ks.ua/index.php/journal/article/view/151/148> (дата звернення: 15.05.2025).
38. Національний банк України. Огляд банківського сектору. Київ, 2024. 14 с. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2024-11.pdf?v=13 (дата звернення: 15.05.2025).
39. Національний банк України. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 02.06.2025).
40. National Bank of Ukraine. Inflation Report. Київ, 2024. 53 р. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2024-Q4_en.pdf?v=9 (date of access: 02.06.2025).
41. Гудіма Т., Камишанський В. Штучний інтелект як інструмент цифровізації зовнішньоекономічної політики: Особливості правового регулювання. *Financial and credit activity problems of theory and practice*. 2023. Т. 3, № 50. С. 398–409. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.3.50.2023.4039> (дата звернення: 05.06.2025).
42. Strilchuk Y. China's experience in green and transition finance. *Chinese Studies*. 2024. No. 4. P. 55–68. URL: <https://doi.org/10.51198/chinesest2024.04.055> (дата звернення: 05.06.2025).
43. «Зелені» фінанси: як Укргазбанк став головним екобанком країни. *Mind.ua*. URL: <https://mind.ua/publications/20218494-zeleni-finansi-yak-ukrgazbank-stav-golovnim-ekobankom-krayini> (дата звернення: 05.06.2025).